

ÇIKARKEN

Bir yayın, bir ihtiyacın sonucunda doğar. İfade özgürlüğünün giderek "ifade cesareti"ne dönüştüğü bir ortamda, ve odalarımızın ekonomik sıkıntılarının her zamanki gibi olduğu bir durumda bu gazete çıkıyorsa, bir gereksinmeyi karşılamaya çalışıyor demektir.

Bu gerekliliğin bir yanı, var olan gelişmeler TMMOB'ce müdahale etmenin zorunluluğudur. Odalar, kendilerince gerekli duydukları ve güçlerinin yettiğince taraf olmaktadır gelişmeler. İKK'lar düzeyinde ya da Birlik tarafından tavır geliştirilen durumlar da vardır. Bu gazete, bu durumlardan hepimizin haberdar olmasının da aracı olacak. Ama bunun ötesinde, yeni bir etki de yaratacak Ölçü.

Ölçü, birlikte iş yapmanın suya yazı yazmak olmadığını, tam tersine birlikte nelere gücümüzün yettiğinin bir göstergesi olurken, kısıtlarımızı karşımıza çıkaracak, bunları aşmanın yollarını öğretecek.

Gene bu gazete, boyumuzun ölçüsünü gösteren bir ayna da olacak. İlk sayıyı 12 sayfa çıkarıyoruz. Bu durumun kısa sürede değişeceğini, oniki sayfanın bize yetmeyeceğini, dahası iki aylık periyodun da uzun geleceğini, aylık periyoda yükselmek zorunda kalacağımızı umuyoruz.

Odalarımızla ilişkimiz, bizi bağlı bulduğumuz disiplinin dışına çıkartmıyor çoğunlukla. Ölçü, TMMOB'nin İstanbul'dan bir görüntüsünü de sunacak. Yaygın basın tarafından görmezden gelinen, sansüre uğrayan odalar ve TMMOB faaliyetleri, görüşleri, tavırları mümkün olduğunca geniş bir biçimde sizlere ulaştırılmaya çalışılacak.

Çıkarken bir başka umudumuz da, bu yazının tekrarlanmamasına dair. Ölçü, üçüncü kez çıkarken, insanlara ulaşmak, kendisini okutmak, tepki üretmek, tepki ve katkı almak amacıyla. Bir sonraki sayıyı sabırsızlıkla bekletmek iddiasında.

Umutla,

Ölçü

ARAÇLARA DEĞİL İNSANLARA ULAŞIM

Ulaşım da,

yeni çözümsüzlük projesi: 3. köprü! Birinci ve ikinci köprüde olduğu gibi!

Çözüm:

Araç değil insan ve yük taşıyan ulaşım sistemleri. Dünyanın tüm metropollerinde olduğu gibi.

1997 yılı Ağustos ayı verilerine göre Boğaziçi Köprüsü'nden günde 175.000 taşıt, Fatih Sultan Mehmet Köprüsü'nden ise 130.000 taşıt geçiyor. Bu taşıtların içerisinde özel otomobil oranı Boğaziçi Köprüsü'nde %87, Fatih Sultan Mehmet Köprüsü'nde de %60'tır. İki köprünün toplam taşıt sayısına bakılırsa, köprülerden geçen taşıtların 3/4'ünün özel otomobil olduğu görülür. Buna karşılık özel otomobillerinin taşıdığı yolculuklar ise toplam yolculukların 1/4'ünü oluşturmaktadır.

Sonuç çok nettir: Köprüler yolcuları değil, araçları taşımaktadır.

İstanbul'un ulaşım sorununa çözüm üretmek

için tutturulması gereken tek yol vardır: Toplu taşımayı geliştirmek. İstanbul'un trafiği bütünsel olarak ele alınmalı, boğaz geçişleri, kentin diğer bölgelerindeki ulaşımdan soyutlanmamalıdır. Böylesi bir bütünsellik içerisinde toplu taşımaya dayanan çözümler üretilmeli, düzenlemeler yapılmalıdır. Öncelikle mevcut toplu taşıma sistemlerinin daha efektif kullanılması sağlanmalıdır. Deniz ulaşımına daha fazla ağırlık verilmelidir. Mevcut iki köprünün toplu taşıma açısından nasıl daha verimli kılınabileceği araştırılmalı ve uygulamaya konmalıdır. Örneğin birer şeridin yalnızca toplu taşıma araçlarına ayrılması düşünülmelidir.

CİLALİ İMAJ DEVRİ, SEÇİMLER VE BİZ

Bilindiği gibi Türkiye Seçime gidiyor. 18 Nisan 1999 tarihinde yapılacak seçimle merkezi ve yerel yönetimlerde bizi 'temsil' edecek vekillerimizi seçeceğiz. Bu sayıda yayımlanan seçimsistemlerine ilişkin yazıda da görüleceği gibi, demokrasinin olmazsa olmaz koşullarından biri olan "azınlığın" hakları ve temsil edilmesi, seçim sistemiyle önemli ölçüde engellenmiş durumda. "Çoğunluk"un teamülünün oluşması için de, meclis içinde grubu bulunan partilere bütçeden iki trilyon liranın üstünde yardım yapıldı. Onlar da reklam şirketleri aracılığıyla "İmaj" çalışmalarına başladılar. Öyle ya devir "Cilalı İmaj Devri".

5'de.

BU SAYIDA :

Odalardan...	2	Hafıza-i beşer	8
Toprak talanına yasal kılıf uyduruldu	3	Cinsel ayrımcılık	8
MAİ Karşıtı mücadelede yeni round	3	8 Mart dünya emekçi kadınlar günü	8
Serbest bölgeler: "Serbest"lik kimler için	3	Ekonomik krizden öğrendiklerimiz	9
Gökkafes	4	İki türlü seçimden ne bekleniyor	9
Soba zehirlenmeleri	5	Kitap	10
Cilalı İmaj devri, seçimler ve biz	5	Tiyatro	10
DOSYA: Üçüncü köprü	6 - 7	Meslek etiği	11
		Aydın ol/maya dair: kuvvet = kütle x ivme	12

ODALARDAN

Elektrik

EMO'da Karartma Sona Erdi.

20-21 Şubat 1999 tarihlerinde yapılan olağanüstü Genel Kurul sonucunda Elektrik Müh. Odası İst. Şb. yeniden demokrat mühendisler grubunun yönetimine geçti.

İnşaat

TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi İmar Komisyonu Çalışmaları;

3194 Sayılı İmar Kanunu ile ilgili yasa taslağı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından ODTÜ'ye ihale edilerek bu konuda kapsamlı bir çalışma yapılmıştır. Taslağın tam adı "3194 Sayılı İmar Kanununu ve Yönetmeliklerin Yeni Bir Yapı Kontrol Sistemi ve Afetlere Karşı Dayanıklılığı Sağlayacak Önlemler İçermek Üzere Revizyonu Araştırma Projesi"dir. 3194 Sayılı İmar Kanunu ile ilgili değişikliği öneren yasa taslağına ilişkin şubemizde bir komisyon kurulmuş ve görüşlerimiz yazılı bir rapor halinde Genel Merkezimize iletilmiştir.

İ.M.O. İstanbul Şubesi İnternet'te:

www.imoistanbul.org.tr

E-posta: imo.@org.tr

1999 yılı ajandası çıktı. Çok kapsamlı teknik bilgi sayfalarından oluşan ajandalarımızı şube ve temsilciliklerimizden edinebilirsiniz.

Odamız tarafından hazırlanan kapsamlı ve içeriği zengin 98-99 Türkiye İnşaat ve Yapı Kataloğu ve CD-ROM'u şubemizde satışa sunulmuştur.

Jeofizik

TMMOB Jeofizik Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi tarafından 5-9 Nisan 1999 tarihleri arasında "Yeraltısuyu Aramalarında Jeofizik Uygulamalar" konulu bir kurs düzenlenmektedir.

Maden - Jeoloji

TMMOB Maden Mühendisleri Odası ve Jeoloji Mühendisleri Odası İstanbul Şubelerince ikincisi düzenlenen "Ulusal Kırmataş Sempozyumu" 3-4 Haziran 1999 tarihlerinde İ.T.Ü. Maçka Sosyal Tesislerinde yapılacaktır.

Makina

TMMOB adına Makina Mühendisleri Odası İstanbul Şb.'nin sekreteryasında düzenlenen **Mühendislik Mimarlık Eğitimi Sempozyumu 22-24 Ekim 1999** tarihlerinde İstanbul'da düzenlenecektir.

Sürdürülebilir Enerji Teknolojilerindeki Gelişmeler ve Türkiye'deki Uygulamaları Konferansı 3-4 Nisan 1999 tarihlerinde Yıldız Teknik Üniversitesi Oditoryumu'nda yapılacaktır.

Öğrenci-Üye Kurultayı '99: Makina, Endüstri, Uçak, Havacılık, İşletme Mühendisliğinde okuyan öğrencilerin katılabileceği Sistem-Üniversite-Öğrenci-Oda ilişkisinin tartışılacağı kurultay 20 Mart

1999 Cumartesi günü saat 09:00'da Ankara'da D.S.İ. Konferans Salonu'nda yapılacaktır.

BAHAR DÖNEMİ SEMİNER PROGRAMI

3-5 Mart 1999 Kızgın Su ve Buhar Sistemleri
8-9 Mart 1999 Havuz Suyu Hazırlama Tekniği ve Planlaması

11-12 Mart 1999 Toprak-Su Kaynaklı Isı Pompaları

16-19 Mart 1999 Endüstride Otomatik Kontrol ve Ölçme Teknikleri

22-23 Mart 1999 ISO 9000 Kalite Sistemi Dökümantasyonu

24-26 Mart 1999 Dövme Teknolojisi

5-6 Nisan Yapılarda ve Sanayide Isı Yalıtımı

8-9 Nisan 1999 Basıncılı Kaplar Tasarımı

12-14 Nisan 1999 İklimlendirme Tesisatı

15-16 Nisan 1999 Soğutma Sistemleri ve Yeni

Gelişmeler

20-22 Nisan 1999 Sanayide Makina Performansına Dayalı Koruyucu Bakım

26 Nisan 1999 Tesisat Armatürleri ve Balans Vanaları

28-30 Nisan 1999 Yangın Söndürme Sistemleri

04-06 Mayıs 1999 İç Tetkikçi Eğitimi

10-11 Mayıs 1999 Ölçme Tekniği ve Kalite

Yönetimi

12-14 Mayıs 1999 Plastik Teknolojisi

17-18 Mayıs 1999 Reorganizasyon

20-21 Mayıs 1999 Stratejik Planlama

26-27 Mayıs 1999 NC-CNC Tezgahlar ve Programlanmaları

Metalurji

Metalurji Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Genişletilmiş Danışma Kurulu "Kriz ve Metal Sektörüne Etkiler" gündemi ile 30 Ocak 1999 tarihinde toplanmış ve yaşadığımız kriz sürecini değerlendirmiştir.

Yayımlanan sonuç bildirgesinde özet olarak "Güneydoğu Asya'dan başlayarak Rusya'da süren ve yeni yıla birlikte etkilerini özellikle Güney Amerika'da hissettiren süreç, Türkiye ekonomisini tümel olarak etkilemiş değildir. 1998 yılında toplam ihracat artmış, kamu açığı kapanmıştır... Türkiye bütçesi yurtiçi ve yurtdışı borçlar ve faiz ödemeleri altında ezilmektedir; emperyalizme bağımlı bu ekonomik yapı asıl krizi teşkil etmektedir... Bu sıkıntıların sorumluluğu hiçbir şekilde çalışanlara yüklenemez ve bedeli ödetilemez." denmektedir.

Mimarlar

Mimarlar Odası 1999 / UNEP Dünya Çevre Ödülüne "Bergama Köylülerini" Aday Gösteriyor.

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) tarafından verilen "Sasakawa Çevre Ödülü"ne,

a) Bergama Köylülerinin çevre ve yaşam haklarını koruma konusunda gösterdikleri duyarlılık, direniş ve hukuk mücadelesi sonucunda elde edilen kazanımın uluslararası önemde olduğunu, çünkü bölgede siyanürle altın madenciliği yapma girişiminin de "uluslararası bir dayatma" niteliği taşıdığını;

b) Bu kazanımın bireysel değil, toplu bir mücadele sonucunda elde edilmiş olmasının da çevreyi ve yaşam haklarını ortak bilinç içinde savunmaya evrensel bir örnek yarattığını;

saptayan Mimarlar Odası MYK Bergama Köylülerini aday gösterdi.

Boğaziçi'ni petrole karşı korumak için Türkiye ve Azerbaycan mimarları işbirliği süreci başlattılar.

Bir "Dünya Mirası" olarak boğazlardaki kültür ve çevre değerlerinin "Petrol Yolu" olamayacağı konusunda görüşbirliği içinde olan Türkiye ve Azerbaycan Mimar Odaları, Hazar petrolollerinin Karadeniz'den tankerlerle değil, Anadolu üzerinden boru hattıyla Akdeniz'e ulaştırılmasını birlikte savunmak üzere uluslararası kampanya başlatmaya karar vererek, ön protokol imzalandılar.

TMMOB Mimarlar Odası Bursa Şubesi, 04-09 Mayıs 1999 tarihleri arasında "11. Yapı ve Yaşam Fuar ve Kongresi"ni düzenlemektedir.

Konu: Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700. Yıldönümünde Bursa ve Yöresi.

23-26 Haziran 1999'da 20. Uluslararası Mimarlar Birliği (UIA) Kongresi, 27-29 Haziran 1999'da ise 21. Uluslararası Mimarlar Birliği (UIA) Genel Kurulu, Çin Halk Cumhuriyeti'nde toplanıyor.

TMMOB

TMMOB'nin "Meslek Alanlarımızda Cumhuriyetin 75 yılı" etkinliği 21 Kasım 1998 tarihinde gerçekleştirildi.

Türkiye Demokrasi Kurultayı bölge yerel kurultayları yapıldı. Kurultay, 6 Mart 1999'da Ankara'da tüm yurttan seçilen delegelerin katılımıyla tamamlanacak.

TMMOB Özlük Hakları Komisyonu, çalışmalarına 25 Kasım 1998 tarihinde TMMOB binası önünde yapılan geniş katılımlı bir basın açıklamasıyla başladı.

TMMOB'nin 35. Dönem çalışma programında yer alan, Mühendislik Mimarlık Temel Eğitimi, Meslek İçi Eğitim, Mühendislik Mimarlık Hizmetlerinin Belgelendirilmesi (sertifikalı oluş) konularını kapsayan Mühendislik Mimarlık Eğitimi Sempozyumu çalışmaları içeriğinde Danışma Kurulu 19 Aralık 1998 Cumartesi günü İstanbul'da toplandı.

Ulaşımında Demiryolu Platformu Sizi Çağırıyor Yeniden Demirağlara Doğru

"Ulaşımında Demiryolu Platformu" olarak, 2000'e girerken karayoluna dayalı, yanlış ve çarpık ulaşım politikaları nedeniyle, artık daha çok bedel ödemek istemiyoruz. Demiryollarımızın bugünkü durumundan kurtularak hak ettiği düzeye ulaşmasını, ülkemizinin her köşesinin çağdaş ve hızlı demiryolu ağı ile donatılmasını istiyoruz. Bugüne kadar yoksun bıraktığımız süratli, rahat ve güvenli ulaşım hakkından bizler de yararlanmak istiyoruz.

Ülkemiz ve halkımız açısından hayati bir öneme sahip olan demiryollarımızın özelleştirilmesi isteklerine kesinlikle karşı olduğumuzu duyuruyoruz.

*Hızlı ve çağdaş bir ulaşım istiyorsan

*Enerji tasarrufu istiyorsan

*Çevre dostu, güvenli ve rahat bir ulaşım istiyorsan

*Dışa bağımlılığa hayır diyorsan

İrtibat: Tüketici Hakları Derneği

Tel / Faks: (0312) 425 15 29

TOPRAK TALANINA YASAL KILIF UYDURULDU

Ziraat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Y.K.

Ülkemizin en önemli kaynağı olan tarım topraklarımız yıllardır yasal olmayan yollardan talan edilmektedir. Bu talanın yasal olmadığının farkına varan büyüklerimiz(!) ise hemen kolları sıvadılar: "Toprak talanına EVET; ancak yasal yollardan olursa." Bu anlayışla harekete geçen büyüklerimiz(!) "Tarım Alanlarının Tarım Dışı Gaye ile Kullanılması"na dair aynı adlı yönetmeliğin yürürlükten kaldırıldığını 26 Ağustos 1998 tarihli Resmi Gazetede ilan ettiler. Böylece topraklarımızın talanına yasal kılıf uydurulmuş oldu.

11 Mart 1989 tarihli Resmi Gazetede yayınlanmış olan ve aynı adı taşıyan yönetmelik, tarım konusunda tek yetkili organ olarak Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nı görürken, yeni yönetmelik tüm yürütme yetkisini Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün bağlı olduğu bakana vermektedir.

"Halen sulanmamakla birlikte toprak özellikleri sulamaya elverişli olan ve mevcut su kaynaklarından istifade ile ekonomik ve teknik ölçülerde sulanması mümkün olan arazi Sulu Tarım Arazisi sayılır" şeklindeki tanımlama yeni yönetmeliğe değiştirilerek, halihazırda sulanmayan bir arazinin Sulu Tarım Arazisi sayılabilemesi için EK BİR TESİSE İHTİYAÇ OLMAMASI hükmü getirilmekte, böylece neredeyse bundan sonra sulamaya açılacak tüm alanlar Kuru Tarım Arazisi tanımlı içinde bırakılmaktadır. Bu yeni tanımlama tarım alanlarının bugünkünden çok daha kolay ve daha büyük ölçüde yağmalanması sonucunu getirecektir.

Yönetmeliğin 8. Md. C Bendi değiştirilerek "Sanayi ve Ticaret Merkezleri" ifadesi yerine "Küçük Sanayi Siteleri, Organize Sanayi Bölgeleri ve Yabancı Sermaye ile

Desteklenen İhracat Ağırlıklı İleri Teknoloji Yatırımları" ifadesi getirilmiş ve tarım dışı amaçlı kullanım alanını genişleten bu değişiklikle de yağışa bağlı tarım arazilerinin talanının hızlandırılmasına zemin hazırlanmıştır.

En önemli ve dikkat çekici değişiklik ise 8. Maddeye eklenen D bendidir. Bu eklemeyle göre "Tarımsal Üretimde Kullanılacak Girdileri Üreten ve Tarımsal Ürünleri İşlemek Suretiyle İthal Edilen Ürünleri veya İhraç Edilecek Ürünleri Üretecek Teşvik Belgeli, En Az 15 Trilyon TL Yatırım Tutarı Olan (yatırım tutarı her yıl yeniden belirlenecek) Projeye Dayalı Tesisler İçin" her sınıf yağışa bağlı tarım alanının

Bugün
yaşadıklarımız,
1991 yılında
TOYOTASA
olayında
yaşadıklarımızın
tamamen aynıdır

kullanılmasına izin verilmektedir. Bu değişiklik ve eklemelerin, bir büyük Holding'in Bolu'nun Düzce İlçesi Paşa Ormanı ve Mencecik Köyleri arasında TEM otolunun güney ve kuzeyindeki 2200 dekar tarım arazisi üzerinde traktör fabrikası kurma isteği üzerine, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılan incelemede bu arazinin 1. Sınıf Sulu Tarım Arazisi olarak sınıflandırılmasının hemen arkasından gerçekleştirilmesi son derece dikkat çekici olduğu kadar, üzücüdür de. KHGM, tesisi kurmak isteyen Holding'e aynı bölgede 13 alternatif alan sunmuş, ancak holding bu alanlar yerine sözü edilen alanda tesis kurma isteğinde direnmiştir. Bu direnme üzerine yapılan yönetmelik değişikliği adeta bu Holding'i tarif etmekte, yalnızca adını vermemektedir.

Tüm dayatmalara, baskıya ve yapılan yönetmelik değişikliğine karşın, Holding için yine de çözülmesi gereken bir başka sorun bulunmaktadır. O da KHGM'nin sözü edilen araziye 1.Sınıf Sulu Tarım Arazisi olarak

sınıflandırmış olmasıdır. Bu Rapor çerçevesinde adı geçen araziye tarım dışı alan olarak kullanmak yeni yönetmeliğe göre de mümkün değildir. Bu sorunun çözümü, DSİ Genel Müdürlüğü'nden sözü edilen arazinin "Kuru Tarım Arazisi" olduğuna dair bir belge sağlanmasına bağlıdır ki, bugün yapılmak istenen de budur. DSİ Genel Müdürlüğü'nden böyle bir belge elde edildiği zaman belirtilen Holding'in önünde hiçbir engel kalmayacaktır.

Bugün yaşadıklarımız, 1991 yılında TOYOTASA olayında yaşadıklarımızın tamamen aynıdır. Sözü edilen yıl, TOYOTA Otomotiv Endüstrisi'nin 1. Sınıf Tarım Toprakları üzerinde kurulabilmesi için ilgili yönetmelikte bir değişikliğe gidilmiş ve bu değişiklikten yararlanarak fabrikasının temeli tarım alanına atılmıştı. Ziraat M.O.'nın Danıştay'da açtığı dava sonucunda Kamu Yararını dikkate alan Danıştay ilgili madde değişikliğini iptal etmiş, bu arada Toyota'lar de facto durum yaratılarak üretilmeye başlanmıştı. Bugün de üretiliyor.

Ziraat Mühendisleri Odası olarak bu kez de yönetmelikte yapılan ve kamu yararına olmadığı aşikar değişikliklerin iptali için 22 Ekim 1998 tarihinde Danıştay'a dava açtık.

Ancak burada yaratılacak defacto durum ile önce traktör sonra da otomobil üretimine geçileceğinden duyduğumuz kaygıyı ifade ediyor, "Tarım Alanlarının Tarım Dışı Gaye ile Kullanılması"na dair yönetmelikte yapılan değişiklikten ötürü ilgilileri şiddetle ve esefle kınıyor, kamu zararına değil kamu yararına çalışmalarını birkez daha talep ediyoruz.

Kimse unutmamalıdır ki, bu topraklar sahipsiz değildir.

Tarım alanlarının özelleştirilmesine ve sermayeye peşkeş çekilmesine HAYIR!

SERBEST BÖLGELER: "SERBEST" LİK KİMLER İÇİN

Armağan ÖZTUKSAVUL

1998'in son günlerinde Resmi Gazete'de yayınlanan oldukça kısa bir Bakanlar Kurulu kararı fazla dikkat çekmiyordu. Sadece 4 maddelik bir kararlar, İpekölü Vadisi Serbest Bölgesi'nin kurulduğu açıklanıyor, ayrıntılı olmayan bir kroki, kararın ekine konularak bölgenin sınırları belirleniyordu. Şimdiye kadar kuruluş kararı alınmış 18 serbest bölge gibi yeni bir yer daha belirlenmiş gibi düşünülebilir. Son zamanlarda üretim amaçlı olarak kurulması rağbet gören serbest bölgelerden biri daha açılıyor denebilir. Ancak, bu serbest bölgeyi diğerlerinden farklı kılan özellikler vardı. Bakanlar Kurulu kararında serbest bölgenin kurucusu olarak belirlenen EGS Grubu, kararın yayınlandığı tarih olan 15 Aralık'tan bir gün sonra bir basın toplantısı ile zaferini ilan etti. Proje, yere göğe sığdırılmıyor, bir çok isim konuluyordu. "Serbest şehir projesi", "Hong Kong projesi", "Dubai projesi", "II. GAP projesi" tanımlamalardan sadece birkaçı oldu.

İşin doğrusu bu serbest bölgenin diğerlerinden farklı olması konusunda EGS grubu haklıdır. Bir kere ilan edilen alanın büyüklüğü açısından bakıldığında şimdiye kadar ilan edilen tüm serbest bölgelerin toplamının alanından on defa daha büyük bir alan söz konusudur. EGS, daha 1998'in başında bir serbest şehir oluşturacağını söylemişti. Gerçekten de, büyük kısmı Sakarya'da yer alan ve Karasu ilçesinden, Kocaeli'nin Kefken ilçesine kadar 30 km'lik bir sahil boyunca uzanan alan, bir şehir oluşturmaya yeterlidir. Çeşitli basın açıklamalarında EGS, projenin 80 bin dönümlük bir alanı kapsadığını açıklamıştı. Ancak, ölçeksiz olarak basılan kroki, ölçekli haritaya yerleştirilmediği alan, yaklaşık 100 bin dönüm olarak hesaplanabiliyor. Bu büyüklük İstanbul'un 7 ilçesinin (Bakırköy, Bahçelievler, Bağcılar, Güngören, Zeytinburnu, Fatih, Eminönü) toplam yüzölçümünü aşılıyor.

Bunun yanında "serbest şehir" projesi başka projelerle içiçe yürütülmek istenmektedir. En başta proje, Karadeniz Ekonomik İşbirliği sürecinin bir parçası olarak sunuluyor. Aşağı Sakarya Ulaşım Projesi ile Sakarya nehri bir kanalla İzmit Körfezi'ne bağlanacaktır. Böylece örneğin

Seka fidanlığında kurulu Ford fabrikasında üretilen otomobiller bu su yolu ile nehrin kenarındaki "serbest şehir" in limanına taşınabilmektedir. 09/01/1999 tarihinde EGS'nin denlediği tanıtım toplantısında o zamanki başbakan Mesut Yılmaz, Doğu Karadeniz sahillerini mahveden otoyolun "serbest şehir" e kadar uzatılacağını, ayrıca TEM'den bölgeye bağlantı yapılacağını bildirmiştir.

"Serbest şehir" yapılmak istenen alan şu an için serbest bölge statüsünde ilan edildiği için öncelikle serbest bölgelere bir göz atmakta yarar var.

Yine çeşitli raporlarda serbest bölgelerde %70-90 oranlarında kadın emekçilerin çalıştıkları, kadınların ve çocukların bu bölgelerde sadece emeklerinin değil, bedenlerinin de istismar edildiği anlaşılmaktadır.

Serbest Bölge Tanımı

Bir ülkenin siyasi sınırları içinde olmakla birlikte, gümrük sınırları dışında kalan ve çeşitli ekonomik teşviklerin uygulandığı alanlar serbest bölgelerin en genel tanımı.

Serbest bölgeler işlevlerine göre değişik adlar alabiliyor. Bugün dünyada 1000 civarında serbest bölge var ve bunların büyük çoğunluğu "ihracat işleme bölgesi" (export processing zone) olarak faaliyet gösteriyor. İLO (Uluslararası Çalışma Örgütü) raporlarına göre bunların sayıları özellikle geri kalmış ülkelerde son yıllarda büyük artış gösteriyor. İLO, İCFTU (Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu) ve NLC (Ulusal Çalışma Komitesi-ABD) raporlarına göre, bu tip serbest bölgelerde daha çok "gelişmiş" ülkelerdeki şirketler yatırım yaparak, işgücünü aylık 25-75 dolar gibi ücretlere, haftalık 60-90 saat gibi aşırı uzun çalışma saatlerinde ve vahşi koşullarda çalıştırıyor. Bunlara Meksika ve Orta Amerika'da genellikle "maquiladora", Çin'de "özel ekonomik bölge" adı veriliyor. Bunlar dışında serbest liman, transit bölge, gümrüksüz depo vb. serbest bölge uygulamaları da mevcut.

"Zengin" ülkelerdeki serbest bölgelerde ise genellikle

yabancı işgücünün ucuza çalıştığı anlaşılmaktadır. "Serbest şehir" e örnek gösterilen yerlerden Dubai'de kişi başına düşen gelir 17.000 dolardan fazla olmasına karşın, işçilere aylık 100 doların altında ücret ödenmektedir. Dubai'de işgücünün %91'i yabancısıdır ve bunların büyük çoğunluğu Asya'dan gelen kadın emekçilerdir.

Yine çeşitli raporlarda serbest bölgelerde %70-90 oranlarında kadın emekçilerin çalıştıkları, kadınların ve çocukların bu bölgelerde sadece emeklerinin değil, bedenlerinin de istismar edildiği anlaşılmaktadır.

Türkiye' de Serbest Bölgeler

Türkiye, serbest bölgelere daha kurulduğu yıllardan itibaren rağbet etmiş, ama serbest bölge uygulamalarının yaygınlaşması için uzun zaman geçmesi gerekmiştir. 22/06/1927 tarihinde çıkan "serbest mıntıka" yasası ile Ford, Karaköy'de bir montaj yeri açıyor, ancak 1929 bunalımı sonrası fabrika kapanıyor. 1930 sonrası ise devlet kontrolünde altyapı ve temel sanayilerin oluşturulması dönemi ile serbest bölgeler pek uyuşmadığı için gündemden kalkıyor.

İkinci dünya savaşından sonra girilen ithal ikameci sanayileşme modelinde üretim özellikle iç pazara yönelik olduğu için 1953 yılında kabul edilen serbest bölge yasası, uygulamada pek rağbet görmüyor. Serbest bölgeler, ihracata yönelik sanayi üretimine olanak veriyor ama, gümrük duvarlarıyla korunarak içerde yüksek kar eden sermayenin ilgisini çekmiyor.

1970'lerde dünyada yaşanan kriz ve tıkanma Türkiye'de de etkisini gösterince 1980'li yıllarda yeni bir sermaye birikimi rejimi uygulanmaya başlıyor. Dışa dönük sanayileşme denen yeni modelde emekçilere yönelik saldırılarla maliyetler düşürülürken, devlet destekli bir ihracat politikası da başlıyor. Artık sermaye, örgütleri aracılığıyla serbest bölgelerin gerekliliğinden dem vuruyor. 15/06/1985 tarihli resmi gazetedeki yayınlanarak yeni bir serbest bölge yasası yürürlüğe giriyor.

Halen yürürlükte olan bu yasa ile ilgili uygulama hükümleri ise 10/03/1993 tarihli resmi gazetedeki yayınlanan yönetmelikle belirleniyor.

Yasal Hükümler

Serbest bölge yasası incelendiğinde, emekçilerin 10 yıl grev hakkı olmadan kölece çalıştırıldığı, vergi, çevre vb. yükümlülüklerinin olmadığı, çitlerle çevrili, kulelerle gözetlenen, tek "kamu hizmeti" olarak polis ve gümrük birimlerinin konuşlandırıldığı çalışma kampları görülmüyor.

Serbest bölgelerde sanayi, ticaret, finans vb. her alanda faaliyet gösterilebilmektedir.

Serbest bölgelerde belediye yasası geçerli olmadığı için buralara kamusal ve çevre açısından denetim mümkün değildir.

Standartlar ve kalite ilgili kamusal yetkilerin geçerli olmaması örneğin mühendis odalarının kamusal görevlerini buralarda yerine getirmesini engellemektedir.

Serbest bölgelerde hiçbir vergi yükümlülüğü yoktur buna karşılık şirketler, teşviklerden yararlanabilirler. Faaliyetlerinden elde edilen kazanç ve gelirler hiçbir izne ve vergiye tabi olmaksızın yurtdışına veya Türkiye'ye transfer edilebilir.

Diğer birçok ülkedeki serbest bölgelerden farklı olarak, Türkiye serbest bölgelerinden Türkiye'ye yönelik mal satışlarına ve takas ticaretine kısıtlama getirilmemiştir. Yabancı işgücü, serbest bölgelerde "serbestçe" çalışabilmektedir. Buralarda faaliyet gösteren firmalar doktor, hemşire, mühendis vb. de dahil olmak üzere istedikleri ülkeden personeli burada çalıştırabilmektedirler.

Serbest Bölgelerin Mevcut Durumu

Serbest bölgelerin ticaret hacmi Türkiye dış ticaretinin %10'una yaklaşmıştır. Bu miktarın yarısından fazlası Türkiye'den serbest bölgelere veya tersi biçiminde gerçekleşmektedir. "Serbest şehir" projesi dışında, halen 11 serbest bölge faaliyette, 5 serbest bölge ise faaliyete geçmek üzeredir. Ayrıca 2 serbest bölgenin sınırları belirlenmiştir. Halen çalışmaları yürütülenlerle birlikte, bu yıl sonunda 20 civarında serbest bölgenin faaliyette olacağı beklenmektedir. Demirel işe geçtiğimiz Ağustos ayında, daha 400 serbest bölge istediğini söylemişti. Kurulmakta olan serbest bölgelerden Çatalca İstanbul Serbest Bölgesi, İstanbul'un su ihtiyacının altıda birini karşılayan B.Çekmece su havzası üzerinde olduğu için Mimarlar Odası tarafından, Çorlu'daki Trakya Serbest Bölgesi ise verimli arazi olması nedeniyle köylüler tarafından mahkemeye verilmişlerdir. Her ikisinin de temeli Demirel tarafından atılmıştı.

Çok güçlü bir örgütlülük yakalamış olan Tuzla'daki deri işçileri ise fabrikaları serbest bölge kapsamına alınarak örgütsüz hale getirilmek isteniyor.

Serbest Şehir'e Özel İlg

Görüldüğü gibi serbest bölgelerin tümü çalışanlar ve çevre açısından bir tehdit ve mücadele alanı oluştururken, "serbest şehir" projesi özel bir ilgi bekliyor. TMMOB'de merkezi düzeyde oluşturulan bir uzmanlar kurulu, 17 ve 18 Ocak tarihlerinde bölgede ilk incelemelerini yaptı. Bu geziden bir hafta kadar önce EGS grubu bölgeye gazetecileri getirerek kiraç bir alanı göstermişti. Ama TMMOB heyeti, bölgenin batısının geniş ormanlarla kaplı olduğunu, doğusunu ise tarım arazilerinden oluştuğunu gözlemledi. Bölgenin sınırları oluşturulurken köylülerin evlerinin dışarda, tarlaların içerde bırakılması da dikkat çekti. Yine bu gezide, yöredeki insanların yaşamlarını doğrudan etkileyecek bir karar alınırken kendilerine hiçbir fikir sorulmadığı da anlaşıldı.

İlk izlenim olarak bu projeye kamusal varlıkların bir yağmasının söz konusu

olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca projenin istihdam yaratacağı da mevcut örnekler incelendiğinde inandırıcı gelmemektedir. Örnek gösterilen Dubai'de Asyaların çok ucuza ve uzun saatlerde çalıştırılmasına benzer biçimde, Karadeniz Ekonomik İşbirliği sürecinin bir parçası olarak öne sürülen "serbest şehir'de de Karadeniz ülkelerinden insanlar, vahşi koşullarda çalıştırılmak istenmektedir.

Sonuç Yerine

Çatalca'da kurulan serbest bölgenin kurucusu İSBAŞ, tanıtımını yaparken "Ucuz işgücü, ucuz enerji, grev yok, vergi yok, gümrük yok, kırtasiye yok" diyerek sermayeye cenneti gösteriyor. Birileri için cennet anlamına gelen serbest bölgeler, çalışanlar için cehennem, doğa için yağma anlamına geliyor. Tüm emekçilerin ve ekosistem savunucularının, artık "serbest şehir" adını alarak dev boyutlara gelmiş bu talana karşı birlikte bir mücadele örgütlemeleri kaçınılmaz hale geliyor.

Çok güçlü bir örgütlülük yakalamış olan Tuzla'daki deri işçileri ise fabrikaları serbest bölge kapsamına alınarak örgütsüz hale getirilmek isteniyor.

GÖKKAFES GERÇEĞİ

Kamuoyunda "GÖKKAFES" olarak bilinen Dolmabahçe A.Ş.'ne ait; 78 pafta, 755 ada, 12 parselin, sınır değişikliği yapılarak Beyoğlu ilçesinden Şişli ilçesi sınırları içine alınması hakkında rapor:

1. BÖLÜM : TMMOB Harita ve Kadastro Müh. Odası İstanbul şubesinde yapılan ön incelemeler

1.1. Mülkiyeti Dolmabahçe Turizm A.Ş.'ne ait olan ve kamuoyunda "Gökkafes" olarak bilinen parselin, Beyoğlu ilçesinden Şişli ilçesi sınırları içine alınması için sınır değişikliğinin yapıldığı bilgisi Şubemize bildirilmiştir. Şişli Belediyesi Harita Müdürlüğü'nce belediyenin tüm müdürlüklerine dağıtılmış olarak gönderilen, 6 adet belgeden oluşan 21.04.1998 tarih 98/336 sayılı yazıda, "İstanbul Valiliğinin 24.03.1998 tarih ve İl İdare Kurulu Müdürlüğü 84/2894 sayılı yazısı ile, 78 pafta, 755 ada, 6-7-10-12-14 sayılı parsellerin Şişli ilçesi sınırları içinde kaldığı tespit edilmiş olup, Valilik yazısı ve krokiler ekte sunulmuştur." ifadelerine yer verilmiştir.

1.2. Şişli Belediyesi Harita Müdürlüğü'nün yazısında belirttiği işlemin, yasalılığı uzun süredir tartışılmakta olan yapının mevcut durumunu doğrudan ilgilendirdiği değerlendirilmiştir, Şişli Belediyesi Harita Müdürlüğü'ne 17.06.1998 tarihli ve 106/52 sayılı yazı gönderilerek;

- Sınır tespit tutanağının,

- Varsa İmar durumunun ve buna dayanarak düzenlenen "değişiklik işlemleri beyannamesi" ne ait folye örneklerinin Şubemize gönderilmesi istenilmiştir.

1.3. Şişli Belediyesi Harita Müdürlüğü çıkışlı 09.07.1998 tarihli ve 98/644-704/4252 sayılı yazı Odamız İstanbul Şubesine gönderilmiştir. Söz konusu yazıda, Şişli Belediyesinden istenilen bilgilerin yer almadığı tesbit edilmiştir.

1.4. Bu kez, "Gökkafes" parselinin İmar ve Planlama işlemleri hakkındaki 13 adet belge Odamıza intikal etmiştir.

1.5. Mevcut bilgi ve belgelerin değerlendirilmesi ışığında, konu ikinci kez, 23.07.1998 tarihli ve 34-106/81-256 sayılı yazıyla, Şişli Belediyesi Harita Müdürlüğü'ne intikal ettirilerek daha önceki yazımızda belirtilen istemlerimiz yinelenmiştir.

1.6. Şişli Belediye Başkanlığı, Harita Müdürlüğü çıkışlı, bila tarih ve 96/862 - 5052 sayılı yazıda, "İlgi...sayılı yazınızda belirtilen 78 pafta, 755 ada, 12 parsel için müdürlüğümüzde işlem dosyası bulunmamaktadır" denilerek, aynı müdürlüğün yazısının tam tersi yönde bir ifadenin kullanıldığı saptanmıştır. Bu yanıtla, Şişli Belediyesi Harita Müdürlüğü, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, bilgisi olmasına karşın, yanlış beyan ve ifadelerle yanıltmaya çalışmıştır.

1.7. Sivil toplum kuruluşlarının hukuk zinciri gösterisinin ardından, DOLMABAĞÇE TURİZM A.Ş. tarafından, 27 Ekim 1998 Salı günü tüm gazetelerde tam sayfa özel ilan yayınlanmıştır. Bu özel ilanda, "Gerçekler Hakkında Kamuoyuna Rapor" başlıklarıyla birtakım belgelere yer verilerek, söz konusu inşaatın hukuka uygun olduğu kanıtlanmaya çalışılmıştır. Bu belgelerden sonuncusunun, Şubemizce Şişli Belediyesi'nden ısrarla istenilen "sınır tespit tutanağı" olduğu görülmüştür.

Dolmabahçe Turizm A.Ş.'nin gazete ilanında yer alan ve yasalılığı uzun süredir tartışılan yapının hukuka uygunluğuna ilişkin kanıt olarak ileri sürülen sınır değişikliği "Toprak Üstü Uygulama Tutanağı"nın 5 harita mühendisi ile 3 harita teknikerinin imzalarıyla düzenlendiğine de ilanda yer verilmiştir.

Gazetelerde yayınlanan özel ilanda;

- "Gerçekler Hakkında Kamuoyuna Rapor 6" başlığıyla yer alan, 10 Mart 1998 tarihli sınır değişikliğine ait "Toprak Üstü Uygulama Tutanağı"nın, Dolmabahçe Turizm A.Ş.'nin İstanbul Valiliği'ne başvurusu üzerine düzenlenmesi,

- Tutanakta adı-soyadı ve imzaları bulunan kişilerden aynı zamanda ünvanlarına da (Harita Müdürü, Harita Şefi gibi) yer verilmesi,

MAI KARŞITI MÜCADELEDE YENİ ROUND

Armağan ÖZTUKSAVUL

Çoğunluğu "gelişmiş" 29 ülkenin üye olduğu OECD'de ikibüyük yıl gizli görüşüldükten sonra 1997 sonunda dünya kamuoyuna sızdırılan MAI'nin (Çok Taraflı Yatırım Anlaşması), OECD'de görüşülmesi, bilindiği gibi 3 Aralık 1998'de durdurulmuştur. 1998 yılı, tüm dünyada MAI'ye karşı çıkan 600'den fazla örgüt, platform ve inisiyatifin oluşturduğu Uluslararası MAI Karşiti Koalisyon'un yoğun mücadelesine sahne oldu. Bütün dünyayı birkaç yüz dev şirketin emrine vermek için korkunç bir doğa, çevre tahribatını ve emeğin sınırsızca tahakkümünü öngören, kamusal herşeye düşman olan, buna karşılık özelleştirmeler için bir manifesto niteliği taşıyan bu anlaşma taslağı, ulusal devletlerin hükümrancılığını da kısıtlayarak onları ulusötesi şirketlerin koruyucusu polis devletleri haline getirecekti. Türkiye de bir OECD üyesi olarak görüşmelere katılmaktaydı ve bizde de çeşitli sendika, meslek odası ve DKÖ'lerden oluşan bir MAI Karşiti Çalışma Grubu oluşturuldu. Bu grup, Uluslararası Koalisyonla ilişkili olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

Sadece OECD ülkelerinde değil diğer ülkelerde de tepki çeken anlaşmanın görüşmeleri, OECD'de durdurulduğunda Uluslararası Koalisyon, bunu MAI'nin "derin dondurucuya girmesi" olarak tanıtmış ve yine de, sivil toplum kuruluşlarının önemli bir başarısının olduğunu bildirmişti. Hemen arkasından anlaşmanın ölmeyeceğini tekrar gündeme getirileceğini ve mücadelenin sürdüğünü de eklemiştir.

Tam da bu öngörüye uygun olarak MAI karşıtı mücadelede ikinci roundun başlamakta olduğu anlaşıyor. ABD'nin yeni bir MAI taslağını OECD Bakanlar Toplantısı'na getireceğini açıklamasının ardından, Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcısı ile Japonya Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanı 7 Ocak 1999'da Brüksel'de biraraya geldiler. Toplantı sonrası açıklanan resmi basın bildirisinde, Japonya ve Avrupa Birliği'nin WTO'nun (Dünya Ticaret Örgütü) 1999 sonlarında yapılacak Bakanlar Konferansı'nda ve 2000 yılında yapılacak Küresel Ticaretin Serbestleştirilmesi görüşmelerinde ortak hareket edeceklerini ve yatırımlar konusuna önem vereceklerini açıkladılar. WTO'da 2000 yılı sonlarında yapılacak "millenium round" (binyıllık dönem) toplantısı MAI için karar toplantısı olarak nitelendiriliyor. Japon Jiji Press'in 21 Ocak'ta geçtiği habere göre ise ABD, WTO içinde yatırım kurallarını tartışmaya hazır. Washington'un "olumlu" tutumu, Japonya Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanı'nın ziyareti sırasında, Ekonomi ve Ticaret Bakan Yardımcısı Alan Larson tarafından gösterildi. Haberde belirtildiği gibi ABD OECD'de olduğu kadar WTO içinde de yatırım kurallarını görüşmeye hazır.

MAI 1995'te OECD'de görüşülmeye başlanmadan önce de 132 üyeli WTO içinde MIA (Multilateral Investment Agreement) adıyla görüşülmeye başlamıştı, bir olasılıkla, WTO'da yeniden MIA adıyla görüşülecek. Emek güçleri ile çevre, insan hakları ve meslek örgütlerinin MAI karşıtı mücadelesi ise yeni rounda, belki yeni bir isimle ama aynı içerikle ve daha yoğun bir eylemlilikle girmek durumunda kalacak.

- Anılan işlemin, "Harita Mühendislik Hizmetleri" kapsamında bulunması nedenleriyle, konu Şubemizce incelemeye alınmıştır.

1.8. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'ne bağlı olan Odamız, 66 Sayılı KHK ile değişik 6235 sayılı TMMOB Yasası'nın 2/b ve 2/c maddeleri uyarınca "meslek ve menfaatleriyle ilgili işlerde görüş ve düşünceleri ilgililere bildirmek" görevi yanı sıra, "mesleğin genel menfaatlerine uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek disiplini ve ahlakını korumak için bütün teşebbüs ve faaliyetlerde bulunmak" görev ve yetkisine sahiptir.

Bu bağlamda, kamuoyunda yanlış kanılara ve haksız uygulamalara yol açan yapının mevcut durumunu doğrudan ilgilendiren ve yasallaştırılmasına yönelik önemli bir adımı teşkil eden sınır değişikliğine ilişkin "Toprak Üstü Uygulama Tutanağı" nda imzaları bulunan beş Harita ve Kadastro (Jeodezi ve Fotogrametri) Mühendisinden, Odamız üyesi dört mühendise;

Erdal ÖZBAKIR : Fatih Kadastro Müdürü

Reşat EROĞLU : Şişli Kadastro Müdürlüğü Kontrol Mühendisi

Köksal KOÇHAN : Şişli Belediyesi Harita Müdürü
Osman GÖKYAR : Beyoğlu Belediyesi Harita Mühendisi

27.10.1998 tarihli ve 34-102/31-393 sayılı tebligat gönderilmiştir

1.9. Sınır değişikliğine ait "Toprak Üstü Uygulama Tutanağı" nın düzenlenmesinde temel alınan; Resmi Gazete'de yayınlanan tüm İlçe İdare Hudutnameleri, Kadastro pafta örnekleri, tasarruf krokileri, İstanbul Şehir Rehberi haritası ile işlemin "zemin üzerinde tatbikine" ilişkin tüm belgeler ve bunlara dayanarak hazırlanacak bir raporla birlikte, yukarı da adı geçen Odamız Üyelerinin, 05 Kasım 1998 Perşembe günü, saat 1700 de, Odamız İstanbul Şubesi'nde hazır bulunmaları istenilmiştir.

1.10. "Toprak Üstü Uygulama Tutanağı", İstanbul Valisi Kutlu Aktaş imzalı, İl İdare Kurulu Müdürlüğü'nün 24.03.1998 tarih ve 84-2894 sayılı yazısıyla uygun görülmüştür. Yazıda, "Şişli ve Beyoğlu İlçe sınırlarının tespiti ile ilgili 10.03.1998 tarihinde yapılan toprak üstü uygulama tutanağına göre Dolmabahçe Turizm A.Ş.' ne ait Gümüşsuyu 78 pafta, 755 ada, 12 parsel sayılı yerin Şişli İlçe hudutlarında kaldığı ve tespit edilen toprak üstü uygulamasına göre gereğinin yapılmasını rica ederim." ifadeleriyle konunun Şişli ve Beyoğlu Kaymakamlıklarına gönderildikleri anlaşılmaktadır.

Şişli Kaymakamlığı Yazı İşleri Müdürlüğü çıkışlı 26 Mart 1998 tarihli ve İl İdare Kurulu 10/V.547 sayılı yazı ile, Şişli Belediyesi'nden yukarıda değinilen İstanbul Valiliği yazısı ve Toprak Üstü Uygulama Tutanağına göre gerekli işlemlerin yapılması istenilmiştir. Şişli Belediyesi'nin bu

yazı uyarınca, "Gökkafes" inşaatına ait proje tasdiklerini yaparak ruhsat verdiği anlaşılmaktadır.

Yapılan incelemede, "Gökkafes" inşaatının bugünkü duruma gelmesinde içinde odamız üyelerinin de bulunduğu 8 kişilik, "Toprak Üstü Uygulama Tutanağı" komisyonunun çalışmalarının bulunduğu tespit edilmiştir. Sivil toplum kuruluşlarının ve milyonlarca insanın büyük bir hassasiyetle izlediği gelişmelerde, tartışmalı yapının bulunduğu 12 numaralı parselin, sınır değişikliği yapılarak Beyoğlu İlçesinden Şişli İlçesi sınırları içine yasal olmayan biçimde alınması sürecinde söz konusu tutanağın kilit rol oynadığı görülmüştür.

Harita Mühendislik Hizmetleri kapsamındaki işlerden olan, "Toprak Üstü Uygulama Tutanağı" ve bunun düzenlenmesini izleyen gelişmeler; TMMOB kuruluş yasası ve odamız tüzüğü'nün verdiği görev ve yetkiler çerçevesinde incelemeye alınmıştır. Şubemizce yapılan ön incelemede;

1. "Topraküstü uygulama tutanağı"nı tanzim ve imza altına alanların bilgilerinden

2. Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi'nce yapılan çalışmalardan

3. Beyoğlu Belediyesi ile yapılan yazışma sonrası odamıza intikal eden bilgi ve belgelerden

4. Beşiktaş Belediyesi ile yapılan yazışma ve sınır değişikliklerinde izlenen yol ve işlem akışına ilişkin Odamıza intikal eden bilgi ve belgelerden yararlanılmıştır.

1.11. Yapılan ön incelemede "Gökkafes" parselinin bulunduğu tapunun; Beyoğlu İlçesi, Gümüşsuyu mahallesinde kayıtlı, 78 pafta, 755 ada, 12 numaralı parselin, Şişli İlçesi (ve belediyesi) içerisinde bulunmadığının kanıtlanması durumunda, yasalara aykırı idari işlemlerin tesis edildiği de kanıtlanmış olacağından, incelemeler bu noktada yoğunlaştırılmıştır.

2. BÖLÜM : " GÖKKAFES" parseline ilişkin sınır tespiti incelemesi

Harita ve Kadastro Müh. Odası İstanbul şubesinde hazırlanan raporun 2. ve sonuç bölümleri önumuzdeki sayıda yayımlanacaktır.

SOBA (karbonmonoksit) ZEHİRLENMELERİ

Maden Müh.O. İstanbul Şb. Yön. Kur.

Özellikle gecekondü bölgelerimizde kış sezonlarında gözlenen soba zehirlenmeleri, son olarak 9 yurttaşımızın ölümüyle zirve noktasına ulaştı.

TMMOB Maden Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Eylül 1998'de "Soba (karbonmonoksit) zehirlenmelerinin soba-baca tasarımı açısından irdelenmesi ve ilk yardım ilkeleri" isimli kitap ile konuyu kamuoyunun ilgisine sundu. Kitabın ilk bölümünde kalitesiz konut tasarımının zehirlenmelerdeki etkisi vurgulanırken, ikinci bölümde zehirlenmeler soba-baca tasarımı açısından mikro ölçekte ele alınarak ayrıntılı olarak incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise CO zehirlenmelerine maruz kalan kazazedeyi kurtarma sırasında uygulanacak acil yardım esasları tıbbi açıdan belli bir ayrıntı içinde verilmiştir.

Kitabın 400 adedi ülkemizin her yerine, belediyelere, il çevre müdürlüklerine, muhtarlıklara, basın-yayın kuruluşlarına ücretsiz olarak gönderilmiştir.

Kitabın yazarı Şube Başkanı Prof. Dr. Ergin Arioğlu, defalarca radyo ve TV kuruluşlarına canlı yayında çıkarak olayların nedenlerini ve alınması gerekli önlemleri belirtti, fakat özellikle belediyelerin ilgisizliği nedeniyle şu ana kadar sadece İstanbul'da 50'ye yakın yurttaşımızın ölümünün önüne geçilememiştir.

Gelecek kış sezonunda benzeri olayları önleyebilmek için Eylül 1999'dan itibaren TMMOB İKK'nun ilgili kuruluşlarla ortak çalışmalarda bulunması gerekmektedir.

CİLALI İMAJ DEVRİ, SEÇİMLER VE BİZ

Bilindiği gibi Türkiye Seçime gidiyor. 18 Nisan 1999 tarihinde yapılacak seçimle merkezi ve yerel yönetimlerde bizi 'temsil' edecek vekillerimizi seçeceğiz. Bu sayıda yayımlanan seçimsistemlerine ilişkin yazıda da görüleceği gibi, demokrasinin olmazsa olmaz koşullarından biri olan "azınlığın" hakları ve temsil edilmesi, seçim sistemiyle önemli ölçüde engellenmiş durumda. "Çoğunluk"un teamülünün oluşması için de, meclis içinde grubu bulunan partilere bütçeden iki trilyon liranın üstünde yardım yapıldı. Onlar da reklam şirketleri aracılığıyla "imaj" çalışmalarına başladılar. Öyle ya devir "Cilalı İmaj Devri". Partilere yapılan bu yardım, örneğin, ekonomik kriz bahane edilerek ek ders ücretleri ödenmeyen teknik öğretmenlerin 2 yıllık ek ders ücretlerine denk düşüyormuş ne gam. Siyaset simsarları iş başında. Yaşayageldiğimiz, derinleşen trajediler yumağı; yoksulluk, kan ve göz yaşının, rant, kar ve \$ penceresinden "oy"a dönüşmesi planlanıyor.

İşte böyle bir ortamda, yeniden yayımlanan gazetemizde, geçmiş 1989 ve 1994 seçimlerinde İstanbul'da bulunan TMMOB birimlerinin tavırlarını hatırlatmak istedik.

1989'da TMMOB'ye bağlı Odaların İstanbul birimlerinin oluşturduğu İstanbul İl Koordinasyon Kurulu'na (İKK) 17-18-19 Şubat 1989 tarihlerinde gerçekleştirilen YEREL YÖNETİMLER ve DEMOKRASİ (İstanbul Deneyi) panel ve forumlarında, siyasi partiler, sendikalar, meslek kuruluşları, kooperatifler ve kültür kuruluşlarının önceden belirlemiş delegelerin tartışmalar ışığında görüşler oluşturulmuş ve kamuoyuna duyurulmuştu. Bu duyuru "MODERN KENT ve DEMOKRASİ", "MALİ, İDARİ, HUKUKİ YÖNETİM VE KENT", "DEMOKRATİK KENT MODELİ" ve "İSTANBUL DENeyi" ana başlıklarını taşıyordu.

Beş yıl sonra İKK'da TMMOB İstanbul birimleri 10-11 Mart 1994 tarihlerinde Mecidiyeköy Kültür Merkezi'nde gerçekleştirilen panelde, "... 5 yıl önce İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na sunmuş olduğumuz rapor kapsamında kayda değer bir ilerleme sağlamamış olsak da bu yönde çabalarımızı sürdürmekte kararlıyız" deniyor, kurumlar ile bunlar arasındaki ilişkilerin demokrasinin yerleşmesi ve yaygınlaştırılması açısından önemine işaret ederek oluşturulan öneriler İstanbulluların bilgilerine sunuluyordu. Gazetemizde yer aldığı nedeniyle yayınlamadığımız öneriler, KENT MECLİSİ, NAZIM PLAN, DANIŞMA KURULU, YÖNETMELİKLER, YAPI NORM VE STANDARTLARI, KENTİÇİ ULUŞIM, KENT ARAZİLERİ VE KAÇAK YAPILAŞMA, MEVZİL İMAR PLANLARI, ERKEN UYARI SİSTEMLERİ (birinci derecede deprem bölgesinde yer alan İstanbul için), SU SUORUNU, ÇEVRE, HAVA KİRLİLİĞİ, ÇÖP SORUNU, DOĞALGAZ, YAŞAM GÜVENLİĞİ, KENT TARİHİ başlıklarını içeriyor ve,

"BİZ TMMOB BÜNYESİNDEKİ İSTANBUL ŞUBE/ TEMSİLCİLİK YÖNETİCİLERİ OLARAK YUKARIDA BELİRTTİĞİMİZ VE BENZERİ KONULARDA PLANLI, DEMOKRATİK VE ÇAĞDAŞ BİR KENTİN OLUŞTURULMASINDA BELEDİYELERLE KURUMSAL İŞBİRLİĞNE GİRMEME VE HER TÜRLÜ ÇABAYI GÖSTERMEYE HAZIRIZ. ÖRGÜTLÜLÜĞÜMÜZDEN ALDIĞIMIZ GÜÇLE, HALKIMIZIN BİZE VERDİĞİ GÖREVLERİ VE DENETİM ÇALIŞMALARINI YAPACAĞIMIZ KONUSUNDA EN UFAK BİR ŞÜPHEYE DÜŞÜRÜYÖRÜZ" deniliyordu.

Bu seçim döneminde de demokratik müdahale geleneğinin sürdürülerek, müdahalenin en geniş katılımı gerçekleşmesi TMMOB birimlerinden beklenmektedir.

" K Ö P R Ü

B E D A V A

B İ L E O L S A

Ç Ö Z Ü M

T O P L U

"... 1973 Yılı'nın 29 Ekim'inden 1994 yılı sonuna kadar köprülerden geçen araç sayısı %1180 artmış. İnsan geçişindeki artış ise % 173'tür. Biri 12 misli artarken, biri ancak 3 misli artıyor. Yani köprüler, araçları geçirmenin bir aracı olarak yapılmış ve hizmete açılmıştır. Geçen araçların içinde de %80'lik bölüm otomobillerdir." (Prof. Dr. Güngör EVREN)

ÜÇÜNCÜ KÖPRÜYE NEDEN KARŞIYIZ

Murat AKAD

Bayındırlık eski bakanı Bayındırlık eski bakanı Yaşar Topçu, İstanbul Boğazı'na üçüncü bir köprü yapılacağını ve ihale ile ilgili sürecin işlediğini açıkladığında, TMMOB bünyesindeki odalar olarak yıllardır sürdürdüğümüz köprü karşıtı mücadelenin yeni bir evresine girdiğimiz ortaya çıkmış oldu. Üstelik bakan tüylerimizi diken diken eden açıklamalar yaparak, bizleri konudan anlamayan ve çığırkanlık yapan çevreler olarak suçlamıştı.

1998 yılının Kasım ayından bu yana, 1960'lı yılların sonlarından itibaren vurgulanan bazı ilkesel düşüncelerin, güncel verilerle desteklenerek, 3. Köprü'nün İstanbul'un ulaşım sorununa neden çözüm getiremeyeceğini anlatmaya çalıştığımız çeşitli etkinlikler düzenledik. Panellere, söyleşilere, radyo programlarına katıldık.

Düşüncelerimizi anlatabildiğimiz her fırsatta ilk olarak şunu vurguladık: İstanbul'un ulaşım sorunu ancak toplu taşımaya dayalı bir plan çerçevesinde çözmek mümkündür.

İstanbul'da yaklaşık 9-10 milyon insan yaşamaktadır. Bu nüfusun %60'ı ya da 6 milyonu 12 ila 65 yaş arasındadır. Bu yaş grubundaki insanların ortalama %55'inin işgücü piyasasında olduğunu kabul edersek, hergün İstanbul'da 3.3 milyon kişinin bir işyerine gitmek için evinden çıktığı anlaşıyor. Bunların en az 3 mily-onunun işyerlerine otobüs, minübüs, taksi veya otomobille gittiklerini varsayabiliriz. İstanbul'un iki yakası arasında yapılan toplam yolculuk 1.1 milyon araçlı yolculuktur. İstanbul'daki tüm araçlı yolculuklar 9.3 milyondur; bu durumda boğazı geçen yolculukların oranı %11.3'tür. İstanbul'da boğazı geçenlerin genel ulaşım problemleri içindeki payı %11 olmaktadır. Günlük 1.1 milyon yolcu-luğun %34'ü yani 370.000'i özel araçlarla yapılıyor (tak-siler dahil). İki yaka arasındaki %6'sı servis araçlarıyla, geri kalan %60'ı ise toplu taşıma araçlarıyla yapılıyor. Servis araçlarının payı İstanbul genelinde %11.5 iken, boğaz geçişlerinde %6 oluyor. Boğaz geçişlerinin toplamı içerisinde deniz ulaşımının payı %17 olarak belirlenmekte-dir. Motorlu toplu taşıma ile özel otobüsler ise %43'lük bir paya sahiptir. Görüldüğü gibi özel araçların İstanbul ulaşımının genelindeki payı %28.5 iken bu oran boğaz geçişlerinde %34'e çıkmıyor.

1997 yılı Ağustos ayı verilerine göre Boğazici Köprüsü'nden günde 175.000 taşıt, Fatih Sultan Mehmet Köprüsü'nden ise 130.000 taşıt geçiyor. Bu taşıtların içerisinde özel otomobil oranı Boğazici Köprüsü'nde %87, Fatih Sultan Mehmet Köprüsü'nde de %60'tır. İki köprü'nün toplam taşıt sayısına bakılırsa, köprülerden geçen taşıtların 3/4'ünün özel otomobil olduğu görülür. Buna karşılık özel otomobillerinin taşıdığı yolculuklar ise toplam yolculukların 1/4'ünü oluşturmaktadır.

Sonuç çok nettir: Köprüler yolcuları değil, araçları taşımaktadır.

Bir başka gerçek de köprülerin varlığının otomobil sayısındaki artışın başlıca kaynaklarından biri olduğudur. Boğazici Köprüsü'nün açıldığı yıl olan 1973'ten 1992'ye kadar boğazı geçen yolcu sayısı 3 kat, araç sayısı ise 13 kat artmıştır. Bu artış, aslında İstanbul Boğazı'na köprü-lerin inşa edilmesinin kimin ya da kimlerin işine geldiğinin çok güzel bir göstergesidir. Köprülerin sunduğu olanak, otomobil sayısının yükselmesine ve dolayısıyla da yakıt tüketiminin artmasına neden olmuştur.

Ülkemizin, otomotiv ve petrol tekelleri için çok cazip bir Pazar haline gelmesinin bu tip bir gelişmenin sonucun-da ortaya çıktığı aşikardır.

İstanbul'un ulaşım sorununa çözüm üretmek için tut-turulması gereken tek yol vardır: Toplu taşımayı geliştirmek. İstanbul'un trafiği bütünsel olarak ele alınmalı, boğaz geçişleri, kentin diğer bölgelerindeki ulaşım-dan soyutlanmamalıdır. Böylesi bir bütünsellik içerisinde toplu taşımaya dayanan çözümler üretilmeli, düzenlemeler yapılmalıdır. Öncelikle mevcut toplu taşıma sistemlerinin daha efektif kullanılması sağlanmalıdır. Deniz ulaşımına daha fazla ağırlık verilmelidir. Mevcut iki köprü'nün toplu taşıma açısından nasıl daha verimli kılınabileceği araştırılmalı ve uygulamaya konmalıdır. Örneğin birer şeridin yalnızca toplu taşıma araçlarına ayrılması düşünülmalıdır.

Kısacası, halen varolan altyapının en verimli şekilde değerlendirilmesi çözümün ilk aşaması olmalıdır. Eğer ikinci aşamaya geçilmesi gerekiyorsa, yeni bir boğaz geçişi yapılmasının gerekliliği kesinleşirse, bu geçiş kesinlikle bir köprü olmamalı, raylı ulaşımın sağlanacağı bir tüp geçiş olmalıdır.

1923'TEN BUGÜNE
ULAŞIM SİSTEMİMİZE KISA BİR BAKIŞ

Yıllar	Otoyollar (km)	Devlet İl ve Köy Yolları Toplamı (km)	İşletilen Demiryolu Ağı (km)
1923		18.365	3.716
1940		41.582	7.381
1950		47.080	7.671
1978	27	200.000	8.139
1995	1246	380.054	8.163

Tablo 1. 1923 - 1950 yılları arasında karayolu ve demiryolu ağıının gelişimi

Yıllar	Karayolu %	Demiryolu %	Denizyolu %	Havayolu %
1950	49.9	42.0	7.5	0.6
1960	72.9	24.0	2.0	0.8
1970	91.4	7.6	0.3	0.7
1980	94.0	4.1	1.2	0.7
1989	94.2	4.9	0.1	0.8
1995	95.0	4.0	-	1.0

Tablo 2. Türkiye'de yolcu trafiğinin dağılımı

Yıllar	Karayolu %	Demiryolu %	Denizyolu %	Havayolu %
1950	17.1	55.1	27.8	
1960	38.0	48.0	14.0	
1970	65.7	21.6	12.7	
1980	73.6	10.4	15.9	0.1
1989	81.6	9.5	8.8	0.1
1995	92.5	7.1	0.2	0.2

Tablo 3. Türkiye'de yük trafiğinin dağılımı

ULAŞTIRMA POLİTİKALARINA
ELEŞTİRİ

KİGEM raporundan alınmıştır

İstanbul Boğazı üzerinde yapılması planlanan köprü tartışmaları, salt bu alanda tutulduğu sürece iki açıdan kısır kalmaya mahkumdur. Bir defa, İstanbul Boğazı sadece İstanbul kenti iç trafiğine değil, Asya ile Avrupa'yı birleştiren ve tüm Türkiye ulaşım sistemine hizmet veren çok önemli bir geçittir. İkinci olarak da, tartışmaları 3. Köprü ile sınırlamak, bütün bir ulaşım politikaları tartışmasını sadece karayolu ulaşım sisteminin teknik boyutta tartışmasına indirgeyeceği için, politikanın tekniğe indirgenmesi anlamına gelecek idi.

Bu düşüncelerle, çalışmamızı Türkiye'de ulaşım politikasının eleştirisi ve alternatif önerileri biçiminde genişletmiş bulunuyoruz.

Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren demiryolu ulaşım politikasını başarı ile uygulamış olan Türkiye, bu politikayı, 1950'lerden itibaren, Marshall yardımı ve HİTS Raporu telkinleri doğrultusunda terkederek, 5539 sayılı yasa ile Bayındırlık Bakanlığı'na bağlı Karayolları Genel Müdürlüğü'nü kurmuş ve karayolu ulaşım sistemine geçmiştir. Böyle bir politika değişikliğinin, karayolu yapım ve bakım maliyetleri, petrole dış bağımlılık vb. gibi olumsuzluklar karşısında hiçbir haklı gerekçesi yoktur.

Türkiye'nin 1950'lerden itibaren, giderek yoğunlaşan biçimde uygulayageldiği karayolu ulaşım politikaları bir yandan otomotiv sanayi dalına piyasa açma işlevi görürken, diğer yandan da yerel rantlar yarattı. Yapım ve bakım maliyetleri çok yüksek olduğu halde, bu maliyetlerin ulaştırma bedeline yansıtılmaması, karayolu ulaştırma sisteminin düşük fiyatlandırılmasına ve bu alanda talep patlamasına neden oldu. Oysa, kamu kesimi içine alınmış olan ağır alt-yapı yatırımları yanında, çevre kirlenmesi, trafik kazaları vb. gibi tüm maliyetler dikkate alındığında karayolu ulaşım sisteminin çok pahalı olduğu görülür.

Türkiye'de 1995 yılı itibarıyla, yolcu trafiğinde karayolu %95, demiryolu %4, denizyolu %0,1, havayolu ise %1 paya sahiptir. Yük trafiğinde ise, aynı yılda karayolu %92,5, demiryolu %7,1, denizyolu %0,2, havayolu ise %0,2 paya sahip bulunmaktadır. Bu oranlar dünya standardına terstir. Sadece dünya ulaştırma sisteminde denizyolunun ağırlığının %95 olduğunu belirtmek bile Türkiye'deki ters gelişmeyi ortaya koymaya yeter.

Çalışmalarımız sonucunda şu noktaların belirlenmesinde yarar görmüştük:

1- Ulaşım bir entegre sistem olup, demiryolu, denizyolu, havayolu ve karayolu bu bütünün parçalarını oluşturmaktadır. Ulaşım sorununun yalnızca karayolu-

YAPILMAMASI GEREKİR” TAŞIMADA

“... Ben de şimdi, plancı olarak, tek ölçütümüz olan kamu yararından söz ediyorum. İşte bundan ötürü, anlaşmak çok zor. Çünkü karşımızda, kamu yararının karşısında firma yararları var. Çeşitli sosyo-ekonomik grupların yararları var.” (Prof. Dr. Hande SUHER)

otoyol ağırlıklı politikalarla çözülemeyeceği ortadadır.

2- Türkiye ulusal ulaştırma politikalarını belirleyen bir plan geliştirmemiş, petrol ve otomotiv tekelinin yükselen pazarları konumuna gelmiştir.

3- İzlenen plansızlık ve politikasızlık aşırı sosyal ve ekonomik maliyetlerin oluşmasına yol açmıştır. Kurulan bu çarpık sistem, kendi yönünde yine sağlıklı düzenlemeleri dayatmıştır. Böylelikle Türkiye, 1. Sanayi aşamasının başat sektörü olan otomotiv alanına kaydırılarak karayolu ulaştırma politikasının güçlü ekonomik destekçisi grubu oluşturulmuştur.

Bu saptamalar çerçevesinde şu önerileri kamuoyunun dikkatine sunuyoruz:

1- Ulaştırmanın bir kamu hizmeti olarak ele alınmasını ve çok ufak bir kesimin tüketim amaçlı kullanımını dışlanmasını;

2- Karayolları Genel Müdürlüğü'nün Ulaştırma Bakanlığı'na bağlanması;

3- Ulaştırma politikalarının ülke çapında, ülke yararı doğrultusunda sosyal ve ekonomik bir bütünlük içinde ele alınmasını;

4- Ülkemizin bütün deniz ve su yolları potansiyelinden öncelikle ve en yüksek oranda yararlanılmasını;

5- Asya-Avrupa bağlantısının raylı sistemli tüp geçitle sağlanmasını;

6- Otoyol yapımlarından vazgeçilerek mevcut karayolu güzergahlarının zorunlu olan bölümlerinde bölünmüş yol olarak genişletilme yapılmasını;

7- Karayoluna ve rant yaratmaya yönelik gündeme getirilen İstanbul'a 3. Köprü ve köprüler tuzağına yol açan projelerden derhal vazgeçilmesini;

8- İstanbul kıyı şeridi ve boğazın kent içi yolcu ulaşımının geliştirilmesi ve kamu eliyle yürütülmesi için gerekli yatırımların yapılmasını;

9- Denizyolu ulaşımında önceliğin kent içi taşımacılığına önem verilmesini;

10- Gelişmiş ülkelerde öncelikli program olarak belirlenen Hızlı Tren projelerinin ülkemizde de gündeme alınması ve yaygınlaştırılmasını;

Özet olarak,

Toplu ulaşımı ve taşımacılığı, denizyolu ve demiryolu ağırlıklı, tüm sistemleri bir bütün olarak ele alan koordine eden, uzun vadeli ulaşım politikalarının acilen uygulamaya konulmasını TALEP EDİYORUZ.

3. (Üçüncü) (*)

Şener ÖZLER / Mimar

Sanıyoruz 3. Köprü meselesi için herşey söylendi; ama yine de, “geçenlerde” yapılan önemli bir toplantıdan özet bilgiler vereceğiz;

Yapı Endüstri Merkezi salonlarında yapılan açık oturumda iktisatçı, mimar ve diğer teknik adamlar görüşlerini sergilediler.

İlk sözü alan ODTÜ öğretim üyesi Y. Mimar Tuğrul Akçura köprü olayında karşılıklı etkileşim olduğunu, arazi kullanışları tercihinin trafik sistemini kurduğunu, buna karşılık gelecekte köprü'nün de arazi kullanımına karşı etkide bulunacağını belirtti.

Teknik açıdan bakıldığında ise, köprü sisteminin en uygun biçim olduğu hususunda tereddüte düşülebileceğini anlatan Akçura, geçişlerin gerçekten de yetmediği bir dönemde tünel sisteminin bariz üstünlüklerinin olduğunu vurgulayarak, metronun ya da demiryolunun köprüden geçilemeyeceğini, oysa tünelin metro ve demiryolu geçişlerini de içine alabileceğini anlattı.

İkinci konuşmacı olan İ. Ü. Öğretim Üyesi Prof. Gülten Kazgan görüşlerini şöyle özetledi. “Boğazda geçiş trafiğini iki buçuk misli etkileyen şeyin binek otomobil sayısı olduğunu belirtmeliyim. Yani üretkenlikle ilgili bir artış değil bu. İktisatçı olarak binek otomobili artışı tüketici bir temayüldür. Köprü için gerekçe olmaz.”

Köprü projesi toplumsal maliyeti çok yüksek, toplumsal faydası çok düşük bir yatırım olarak karşımıza çıkıyor. Sınıflararası gelir değişimi olarak düşünülünce, köprü yatırımı toprak spekülasyonlarına ve binek otomobil sahiplerine, vergi ödeyenlerin fedakarlığında bulunması anlamına gelecektir.”

Köprü konusunda aslında, İstanbul ölçüsünde değil, ulusal ölçüde bir kararı gerektirdiğini, köprü tercihinin araştırmalardan sonra ulaşılabilecek hedef olabileceğini belirten ODTÜ Öğretim Üyesi Prof. Necat Erder, bu nedenle de işe köprü projesinden başlanmayacağını, alternatif sistemler aranması gerektiğini vurguladı. Erder, bu yatırımla Ankara'nın 600 bin kişilik kısmının gecekondudan kurtarılacağını ya da 1

milyon ton kapasiteli bir demir çelik tesisinin kurulabileceğini anımsattı.

İTÜ Öğretim Üyesi Y. Mimar Remzi Ülker, yarım asır içinde belki bir kaç köprüye ihtiyaç duyulabileceğini, fakat bugün asla gerekmediğini söyledi. Ülker daha sonra, o zamana kadar yepyeni teknik çözümlerle bugünkünden daha ekonomik su geçiş alternatiflerinin ortaya çıkacağını, beklenmesi gerektiğini sözlerine ekledi.

Son konuşmacı olan Mimarlar Odası temsilcisi Dr. Turgut Cansever'de Oda görüşlerini şöyle aktardı: “Köprüyü uygulamak isteyenlerin gizli tuttuğu iki rapordan bazı satırları okuyacağım size. Biri De Leuw and Cather proje firmasının raporu. 156. Sayfada açıkça itiraf etmektedir ki, ayrıntılı bir araştırma yapılacak belgelere bulunamamıştır. Bu açık itirafa rağmen yöneticiler bu rapora nasıl dayanabilirler? Rapor, şehrin kuzeyinde, Boğaz'ın iki yakasında %100 bir nüfus artışını tahmin ediyor ve tavsiyesi şu: ‘Hükümet bu araziyi şimdiden satınmalı ve daha sonra burayı satarak köprü için mesnet kabul edilirse, İstanbul Nazım Plan Bürosu aksi yöndedir. Rapor 1956'da 2 milyonluk şehir için yapılmış. Oysa yeni hesaplar 4-9 milyonluk bir İstanbul'u öngörüyor. Boğazın iki yakasına bu nüfusun önemli bir kısmı köprü ile çekilirse ileride on tane asma köprü'nün ihtiyaca yetmediği günler gelebilir. Bir de 1967 tarihli gizli tutulmak istenen Bayındırlık raporu var, aynı konuda. Bu rapor, Amerikan proje firmasının raporunun yetersizliğini çok açık şekilde ortaya koyuyor. Siyasi organlar hangi belgeye dayanarak Boğaz köprüsüne karar veriyorlar?..”

Davetli konuşmacılardan sonra dinliyecilerden İzzettin Silier, Cihat Burak, Şaban Ormanlar ve İlhan Tekeli söz alarak görüşlerini belirttiler.

Dip Notu: Eminim farketmediniz; geçiş cümlelerinden başka hiç bir satırına dokunmadığımız, hiç yorum katmadığımız bu görüşlerin sergilendiği basın toplantısının tarihi 2 Mayıs 1968. Yani tam 30 yıl önce... Tam 30 yıl, dile kolay. Değişen hiçbir şey yok; her defasında aynı dayatma ve aynı uyarıları geçen 30 yıl.

Bu yanıtla için özür diliyoruz ama, siz söyleyin kim haklı çıkıyor?..

Kaynak: Mimarlık dergisi 1968 Sayı 3

(*) : Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi Yayını

Mimarlar Odası İst. Büyükkent Şb.'nin Kültür Bakanlığı'na İlettiği Talepleri

Sayın İstemihan Talay İstanbul, 14.01.1999

TC. KÜLTÜR BAKANLIĞI
ANKARA

İstanbul Boğazı'nı Arnavutköy-Kandilli arasında geçen bir köprü'nün yapılması ile ilgili hazırlıklar ve yaratacağı felaket kamuoyunu meşgul etmekte ve bu projenin ulaştığı aşama kaygı uyandırmaktadır.

Boğaziçi doğasının ve kentsel peyzajının kabullenmeye hiçbir şekilde hazır olmadığı, bu yabancı ögenin, onu parçalayarak araya girmesi ve güzeller güzeli, İstanbul'un ahşap mimari geleneğini barındıran iki tarihi köyünün ayaklar altına alınması kabul edilebilir bir müdahale değildir.

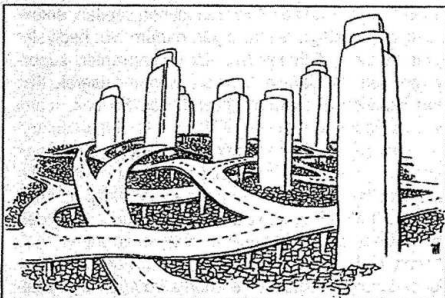
Bilindiği gibi, Kültür Varlıklarına Zarar Verecek Kamu veya Özel Sektör Projelerinin hazırlanmasından önce uyulması gereken hususlar UNESCO tarafından belirlenmiştir (Paris, 19 Kasım 1968). Türkiye'nin de kabul ettiği bu sözleşme halen yürürlükte olduğuna göre, 300'ü aşkın kültür varlığını ve Dünya Mirası statüsüne ulaşmış bir kenti tehdit eden, büyük kamu harcaması gerektiren bir projeyi, uluslararası kriterler gözetilmeden dayatmak bir cinayettir.

Kültür Varlıklarının korunmasını garanti eden Bakanlığınızın bu proje hakkında neler yaptığını öğrenmek belki bizleri rahatlatacaktır. Bilindiği gibi İnsan Hakları Beyannamesine koşturarak Kültürel Miras Hakkı geliştirilmiştir (Stockholm, 11.09.1998). Bugün bu hakkı korumak, gelecek kuşakların da haklarının korunması anlamına gelmektedir. Bu noktada ilginiz ve üstlendiğimiz sorumluluk, kültür varlıklarını gelecek kuşaklara aktarmak görevini üstlenen Kültür Bakanlığı ile aynı amaca yönelmektedir. Bakanlığınız Koruma Genel Müdürlüğü ile Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü gibi organları aracılığıyla İstanbul ve Boğaz için çok önemli bir tehdit unsuru olan 3. Köprü'nün yapılmaması için ilgili mercileri uyarmak ve henüz başlangıç aşamasında durdurmak yükümlülüğünü taşımaktadır.

İvedi olarak 300'ü aşkın arıtsal ve sivil mimarlık örneği kültür varlığını tehdit eden, bir çevre felaketi yaratacak olan 3. Köprü önerisi hakkındaki Bakanlık görüşünün ve onu durdurmak için neler yapıldığının kamuoyuna duyurulması talebimizi iletiriz.

Saygılarımızla,

Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi
Prof. Dr. Atife Batur

Hafıza-i Beşer

8 Mart: Dünya Emekçi Kadınlar Günü

Özgür BARIŞ

Geçmişten günümüze sınıflı toplumlar eşitsizlikleri yaşamın her alanına içkinleştirirken varolan nesnellik "doğa kanunu" olarak meşrulaştırılmıştır. Önceki sınıflı toplumlardaki yaşam deneyimlerinden yola çıkarak kavramsallaştırılan değerler sistemi birikimli olarak kapitalizme devredilmiştir.

Çile çekmenin, susmanın, kaderciliğin imgeleştirdiği dinsel, geleneksel öğretiler sistemin kararsız yapısını bağlayıcı tutkal olmuştur. Bu dengesiz yapıyı çözen ise karanlığın lacivert koyuluğu içindeki ufak yıldızlar olmuştur. 1857 yılının 8 Mart'ında olduğu gibi. Amerika'ya göçlerin yoğun olduğu bu yüzyılda işçilerin yaşamı çile çekmenin tüm öğelerini taşımaktadır. Feodal değerlerin mirası ile ikinci sınıf insan olarak görülmenin bedelini uzun çalışma saatleri ve düşük ücretle ödeyen bu kadınlar "uyumlu" oldukları için patronlar tarafından çokça tercih edilmiştir. Feodal toplumdan devrolan cinsel ayrımcılık kapitalist sistemde işbölümünde yansımalarını bulmuştur. New York'lu 40 bin dokumacı işçi kadın 12 saati aşan işgününün 10 saate indirilmesi, daha yüksek ücret ve sosyal hak talepleri ile greve çıktı. 129 işçi kadının öldürüldüğü olaylarda kapitalistler için kadının cinsel değil sınıfsal bir kökeni olduğu ortaya çıktı. 1910 yılında Kopenhag'da toplanan sosyalist kadınlar konferansında Clara Zetkin'in önerisiyle 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü olarak ilân edildi. 8 Mart 1975'te ise Birleşmiş Milletler tarafından Dünya Kadınlar Günü olarak kabul edildi. Tıpkı 1 Mayıs'ın Bahar Bayramı olarak kutlanmaya çalışılması gibi. Oysa bugünlerde birbirimize çiçek, çikolata almak için sokaklarda dansetmek için kadın ve erkek emekçiler olarak birlikte yapacağımız çok iş var. Leni bir dünya yeni bir insan için

16 Mart Katliamı

Tayfun MATER

16 Mart 1978'de İstanbul Üniversitesi çıkışında bombalı saldırıya uğrayan öğrenciler 7 arkadaşlarını kaybettiler. Bu tarih Türkiye'de devlet içindeki çeteleşmenin miladı oldu ve olay bu güne kadar bir çorap sökücü gibi çözülerek geldi.

Saldırıya uğrayan öğrencilerden Cem ALPTEKİN ve arkadaşları yıllardır avukat olarak davayı izlediler, somut delillerle gerçeğe ulaştılar ve devletin gazabını üzerlerine çektiler. Haklarında dava açıldı. Ama bugün biliyoruz ki, o gün kullanılan patlayıcılar devlet depolarından çıkmıştı, olayın ardında Abdullah Çatlı vardı ve Susurluk çetesi o günden sonra palazlanmıştı.

21 yıldır sürdürülen hukuki mücadele belki daha uzun yıllar sürecek ama kamu vicdanı artık neyin ne olduğunu biliyor. Katledilen 7 öğrenciyi unutmayalım.

Sultanahmet 6. Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam eden davanın bundan sonraki duruşmalarına katılalım.

HALEPÇE KATLIAMI

8 Mart 1988 tarihinde Irak Hava Kuvvetleri'ne ait savaş uçakları Halepçe'ye onlarca bomba bıraktı. Birkaç saat içinde 5 bin Kürt öldü... Hardal (HD), Azot Hardal (HN2), Tabun (GA), Sarin (GB) gazlarından oluşan kimyasal bombaların etkisiyle onbinlerce insan da ömür boyunca sakat kalacak.

Batı Almanya ve ABD il tekelere sağlanan kimyasal silahlarla bir yandan Kürtler etkisiz hale getirilirken, bir yandan da bu "deneme" ile İran'a gözdağı veriliyordu.

8 yıl süren İran-Irak Savaşı'nın tarafları yalnızca bu ülkeler değildi. Başta ABD olmak üzere tüm emperyalist ülkeler ve tekelin de payı vardı ve onlar dolaylı yollardan savaşa taraftı.

Evrensel Gençlik Eki'nden alınmıştır.

CİNSEL AYIRIMCILIK

Sevim GÖKÇE

Salt biyolojik boyutu ile algılanan cinsiyet olgusunun, toplumsal boyutunun da olduğu genellikle göz ardı edilir. Oysa erkek ve kadın bireyler, toplumda yerleşik cinsiyetçi değerler çerçevesinde nasıl davranacakları, nasıl düşünecekleri konusunda koşullararak biyolojik cinsiyetlerinin yanında toplumsal cinsiyetlerini de kazanırlar.

İlk, bebeklikte mavi ve pembe standart renkleriyle sembolize edilmeye başlanan toplumsal cinsiyet kalıpları, her iki cins için farklı oyuncakların seçilmesi, aynı durumlar da ebeveynlerin farklı reaksiyonlar vermesi (ağlayan bebeğe verilen tepkinin farklılığı burada en tipik örnektir.) ve giderek okullardaki ders programları, ders kitaplarındaki resimlere kadar çeşitli araçlarla oluşturulmaya, pekiştirilmeye çalışılır. Bütün bu erkek egemen toplumsallaşma süreçlerinin etkisiyle sosyoekonomik konumları ne olursa olsun kadın ve erkekler, çeşitli niteliklerle tanımlanır, pekiştirilir. (Örn: erkekler: cesur, rasyonel, atak, vb. kadınlar: şefkatli, sabırlı, duygusal vb.)

Bu toplumsallaşma sürecinin, eğitim sonrasında da yaşam faaliyetleri açısından da sistematik bir devamlılığı söz konusudur. Örtük bir biçimde iş piyasasında genel olarak kabul edilen kadın kimliğinin özellikleri:

- Tüm kadınlar evlidir. Henüz evlenmemişlerse de mutlaka evleneceklerdir; aynı şekilde tüm kadınlar çocuk sahibidir ya da olacaktı.

- Tüm kadınlar erkek yakınlarına (baba, koca, erkek kardeş vb.) iktisadi olarak bağımlıdır ve bağımlı olmak zorundadır.

- Kadınlar temel olarak "ev kadını" statüsündedir (öyle olmak zorundadır); üretici kapasiteleri onların bu statüde uzmanlaşmalarını sağlar.

- Kadın, işgücü sektöründe üretken değildir. (Bu konuda erkeklere göre mi daha az oldukları yoksa hiç mi üretken olmadıkları belli değildir.)

Ekonomik alandaki kadın araştırmalarında karşılaşılan önemli bir sorun, ekonominin tümünde ve "çalışma yaşamı" olarak tanımlanan alanlarda, konunun örtülü bir biçimde erkek cinsiyeti özne alınarak işlenmiş olmasıdır. Somut bilgi ve istatistiklerin yetersizliği, mevcut bilginin de cinsiyetçi bir nitelik taşıması, kadınların yaşam koşulları; aileye ev içi üretime, ekonomiye olan katkılarını hemen hemen "görünmez" kılmıştır. Bu "görünmezlik", ev içi ve iş piyasasında kadın emeğinin en belirgin karakteristiği haline gelmiştir.

Bu arka planın, uygulanan cinsiyetçi devlet politikalarının belirleyiciliği doğrultusunda, kadınların ekonomik yaşama katılımları da şekillenir. Buna göre niteliksel olarak, erkekler fizik güç ve teknik yakınlık gerektiren işlere, kadınlara tekrarlanan, sabır gerektiren, incelikli ama inisiyatif gerektirmeyen, daha ziyade ev işlerinin uzantısı gibi kabul edilen işlere yatkın sayılır. Hizmet sektöründe,

8 MART DÜNYA EMEKÇİ KADINLAR GÜNÜ

Yeliz YANAR

Kapitalizm kendi egemenliğini tehdit eden herşeyi yok etmeye, bunu başaramadığına ise yozlaştırmaya, içini boşaltmaya ve anlamını çarpıtmaya çalışır. Bir yandan da kendisini yeniden üretmesine yaraması için tüketim kültürünün bir parçası haline getirmeye uğraşır. 8 Mart tarihi, 1975 yılında Birleşmiş Milletler tarafından Dünya Kadınlar Günü olarak kabul edildi. Bu tarihten sonra, bu günün anlamını, sınıfsal özünü çarpıtmak ve düzen içi bir kutlama günü haline getirmek isteyenlerle, 8 Mart 1975'de işçi sınıfının hat alma mücadelesinde en onurlu yerlerden birine sahip olan 125 kadın işçinin anısını yaşatmak isteyenler arasında bir kavga başladı. Sosyalistler, günün sınıfsal karakterini "emekçi" nitelemesiyle vurguladılar. Eylemlerinde "kadın" değil "sınıf" vurgusuna yaptılar.

Burjuva ideolojisi ise, kadını sürekli farklı bir yere oturarak cinsiyet ayrımını beslemektedirler. Kadının güzel ve bakımlı olması için binlerce kozmetik ürünü ve giysi onları beklemektedir. Toplumun erkek egemen olması o kadar doğaldır ki, gazetelerdeki kadın köşeleri onlar için yeterlidir. Daha ileri gidenler içinse kadın dergileri yayınlanır. Tüketim toplumunun varlığını sürdürmek için otomobil lastiği reklamında bile yalnızca kadın cinselliği sergilenirken, erkeğin yanında o namus simgesi olmak zorundadır. "Eş" ve "anne" olarak toplumsal konumu belirlenen kadın, "özgür" olmak için de çalışmak zorundadır aynı zamanda. Çalışırken ise ikinci sınıf çalışan muamelesi görür. Daha düşük ücret, kadın olduğu için işe alınmama, ilk önce işten atılma, sosyal haklardan yararlanamama gibi pek çok

güvencesiz geçici çalışmalarda ağırlıkla yer alır. Niceliksel olarak bazı sayılardan söz etmek gerekirse, 1993 işgücü anketlerinden elde edilen sonuçlara göre nüfusun yarısını oluşturan kadınların işgücüne katılım oranı %30.6.

Çalışma yaşamındaki cinsiyete dayalı ayrımcılık, yatay ayrımcılık (yani düşük statülü işlerde, düşük ücretle çalışmaya) ve dikey ayrımcılık (eş/aynı mesleklerde kadınlarla erkeklerin eşdeğer olmayan konumlarda çalışması) biçimlerinde yaşanır. Tüm cinsiyetçi uygulamalar tarihsel ve coğrafi farklılıklar gösterse de, dünyanın her yerinde ezilen cins olan kadınlar, iş piyasasında da ikincildir; yani kolay vazgeçilebilir, yedek işgücü olarak konumlanırlar.

Hızlı kentleşme, teknolojinin gelişimi, iletişim sanayinin düzeyi ve giderek yakın tarihimiz açısından öne çıkan küreselleşme, esnekleşme gibi faktörler tüm emek piyasasını etkilediği gibi, bu piyasanın içerisinde yer alan kadın çalışanları da etkilemektedir. Ancak tüm bu değişimler, cinslerin birbirine göre olan konumlarını değiştirmemektedir.

Yüksek öğrenim gerektiren meslekler de, cinsiyetçi iş bölümü anlayışından payına düşeni almıştır.

Özellikle mühendislik gibi kadınlar için geleneksel olmayan alanlarda çalışan kadınların ciddizorluklarla karşılaşmaktadır. Amerika'da 1991 yılı sonu rakamlarıyla, tüm mühendislik dallarından mezun mühendislerin ancak %15.7'sinin kadın olduğu belirlenmiştir.

Daha öğrencilik aşamasında bu sayısal azlık (farklı mühendislik disiplinlerine göre farketse de), özellikle ekip çalışmalarında gruplara bölünmelerde ciddi sorunlar oluşturabiliyor. Bazen tek bir kadın öğrenci kendini bir sürü erkeğin arasında buluyor. Böyle bir ortamda inisiyatif geliştirmek şöyle dursun, kendisinin olaylara sürekli "kadınca" bakması bekleniyor. Üniversitelerde kadın öğrencilerin kendilerine örnek alabilecekleri modelleri bulmaları oldukça zor. Öğretim üyelerinin önemli bir bölümünün erkek olması, kadınların akademik konularda daha az bulunmaları, kadın öğrencilerin kendilerinde yaratacakları mesleki güveni zedeliyor.

Sorunlar öğrencilik sonrasında da devam ediyor. Staj yapma, iş arama, istihdam ve ücretlendirme gibi süreçlerin her biri kadın mühendislerin salt cinsiyetleri nedeniyle uğradıkları ayrımcılıkla yüklü. Bunları ayrıntılandırmak mümkün. Ancak, mühendislik alanında yaşanan cinsel ayrımcılığın somut biçimlerinin yaşayanların ifadelerinden somut olaylarla aktarılması daha iyi bir başlangıç olacaktır. Bunun için bu alanda çalışan kadınların, bulundukları her yerde cinsiyetleri eklenmiş bir araya gelerek örgütlü bir şekilde yaşadıklarının politikasını yapmaları zorunludur. Bunun bir uygulaması Makine Mühendisleri İst. Şube'sinde oluşturulan Kadın Mühendisler Komisyonu ile yaşanmıştır. Bunun canlandırılması ve yaygınlaştırılmasında yarar var.

Meslek yaşamlarında erkek meslektaşlarından ayrı olarak cinsiyetleri nedeniyle de fazladan sorunlarla karşılaşan kadın mühendislerin durumunun, meslek örgütleri ve ülke gündeminde haklı yerini alması bu sayede gerçekleştirilecektir.

sorunla karşı karşıyadırlar. Ancak aynı zamanda da birbirlerinden habersiz, kopuk ve örgütsüzdürler.

Kadınların kurtuluşunun erkeklerle, erkek egemenliğine karşı verilecek mücadeleden olduğunu savlayan feminist görüş, tamamen burjuva içeriklidir ve bütünlüklü bir toplumsal projeden yoksundur. Reel sosyalizmin çözülmesinden sonra ise, dönemin psikolojisine denk düşecek şekilde "yeni toplumsal hareketler"e atfedilen önemle birlikte ayrı bir kadın hareketi düşüncesi ortalıkta dolaşmaya başladı. Marksizmin, kapitalist sistemin analizini yaparken, üretim ilişkilerini baz aldığına, oysa kadının özgürlüğü ezilmiştliği sorununu yeterince görmediği görüşü temel alınarak çözümler üretilmeye başlandı.

Sol düşüncüyle ilişkisi olanların kafası böyle karıştırılmaya çalışılırken, sıradan kitleler de burjuvazi tarafından Dünya Kadınlar Günü adı altında yapılan, erkeklerin kadınları kutladığı, onlara çiçek, parfüm vb. hediyeler aldığı faaliyetlerle yönlendiriliyor. Ünlü mankenler, superstarlar çok ileri zekalarıyla topluma ahlak keneserek tüm kadınları kendileri gibi olmaya özendirirler. En çok, resmi kurumlar ve Papatyalar gibi değerli(!) ve bilinçli(!) kadınların biraraya geldiği demekler tarafından toplantılar düzenlenir ve kadınların yaşadığı sorunların çözümünü için hükümetin yasaları düzeltilmesi, toplumun eğitilmesi gerektiği anlatılır. Tüm bunlar, 8 Mart'ın gerçek anlamını kitlelerin gözünden kaçırıp, emek-sermaye ilişkisini örtmek amacıyla.

Ancak kadın-erkek tüm emekçiler, içinde yaşanan tüm gerici toplumsal ilişkilere ve onun sürdürücüsü kapitalizme karşı eşit ve özgür bir dünya için mücadelelerini sürdürüyorlar.

EKONOMİK KRİZDEN ÖĞRENDİKLERİMİZ

Soydan KENEŞ

Uzunca bir süreden beri, ülke gündeminin üst sıralarını işgal eden bir konu ekonomik kriz. Krizin boyutları ve ondan kurtulmanın yolları, çeşitli çevrelerden gelen tepki ve istekler doğrultusunda yazılı ve görsel basın eliyle bizlere ulaştı. 1997 yılında uzakdoğu ülkelerinde başlayan, daha sonra Rusya'da kendini gösteren kriz, acaba ülkemizi ne ölçüde etkileyecekti? En az zararlı atlatmak için neler yapılması gerekiyordu?

Çözüm önerileri olarak ortaya atılanlar ise, hep aynı kapağı çıkıyordu: "Yatırımcılara" güven aşılacak, "piyasaları" canlı tutulacak. Yani yerli ve yabancı sermayenin, Türkiye'de yapacakları yatırımların karlı olacağına garanti vermek. Üstelik bu kararların, başka ülkelere göre daha yüksek ve daha az riskli olacağını güvencesini sağlamak.

Tartışmalar, başlangıçta sınırlı bir çevre içinde kaldı, 98 sonbaharından itibaren ise birdenbire hepimizin hayatına giriverdi. 1998'in karakteristik özelliklerinden biri olan işçi çıkarılması, sonbahardan itibaren yoğunluk kazanmaya başlamıştı. Zorunlu ücretsiz izinler, alışıldık bir uygulamaya dönüşmüş ve son derece meşru bir şeymiş gibi kullanılmaya başlanmıştı. Tüm çalışanlar büyük bir belirsizlik ve gelecek endişesi içerisindeydi.

Sesleri duyulanlar ise bankacılar, büyük sanayiciler ve uluslararası finans çevreleriydi. Görünüşe bakılırsa, devletin müdahalesi olmazsa ülkemiz büyük bir krizin içerisinde bulacaktı kendisini. Tüm sermaye çevreleri yaygarayı basarak devleti kendilerini korumaya çağırıyordu, acil önlemler talep ediyorlardı. Televizyon ekranları ve gazete sayfaları, bu önlem önerileri ile dolup taşı. Neticede başarıldı da oldular. Bankacılık sektörüne verilen tavizler, vergi indirimleri ve ertelemeleri bu çevreleri tatmin ederken, sanayi kesimi kredi ve teşviklerle beslendi.

Çalışanlar açısından ise ilginç bir süreç başlamıştı. Önce metal sektöründeki toplu sözleşme görüşmelerinde yaşandı süreç. Türk-İş'e bağlı Türk Metal sendikasının imza attığı sözleşme rakamlarını beğenmeyen işçiler toplu istifalarla tepkilerini gösterdiler ve DISK'e bağlı Birleşik Metal-İş sendikasına geçmeye başladılar. Ancak işverenlerin

baskısıyla yeniden eski sendikalarına dönen işçilerin tepkisi, Birleşik Metal-İş'in de aynı sözleşmeye imza atmasıyla birlikte sessizliğe gömüldü. Tekstil sektöründe ise patronlar çok daha iyi hazırlanmıştı. Sektörde yaşanan yoğun işten atmalar ve belirsizlik ortamı, çalışanları kararsızlık içinde bırakmıştı. Tüm işçi sendikalarının birlikte davranacaklarını söyleyerek başladıkları görüşmeler, patronların sıfır zam dayatmalarına karşı, ancak çok düşük bir artışa imza atmalarıyla sonuçlandı. Bir anlamda metaldekine benzer işçi tepkilerinin önü önceden kesilmiş oldu.

Çalışanların oldukça küçük bir bölümünü oluşturan sendikali işçilerin durumu, örgütsüzlerin daha da vahim bir durumda olduğunu gösteriyor. Tüm ücret artışı ve sosyal haklar açısından kıstas alınan bu sözleşmeler bir anlamda üst sınırı göstermektedir. Mühendis-mimarların da büyük

Ancak söylemek istediğim şey, krizin beklenmeyen bir şey olmadığı. Yaratılmak istenen "global kriz var, ne yapalım" havasının hiç de gerçekleri yansıtmadığı.

Bildiğimiz bir şey, ekonomik krizin "küt" diye bir anda ortaya çıkan bir şey olmadığı. Bildiğimiz başka bir şey de, Türkiye ekonomisinin bazı yapısal sorunlarla malul olduğu. Reel sektör açısından, örneğin demir-çelik sektöründe basit ürünlerde aşırı yoğunlaşma, nitelikli ürünlerde bütünüyle dışa bağımlılık. Tekstilde geri teknoloji ile ve alt kalitedeki aşırı üretim. Türkiye ekonomisinde, başta inşaat olmak üzere pek çok sektörün sürükleyicisi olan kamu yatırımlarının son yıllarda giderek düşmesi ve geçtiğimiz yıl dibe vurmuş olması. Bu başlıkların herbiri ayrı bir yazının konusu olabilir. Ancak söylemek istediğim şey, krizin beklenmeyen bir şey olmadığı. Yaratılmak istenen "global kriz var, ne yapalım" havasının hiç de gerçekleri yansıtmadığı.

Gene Türkiye'nin iç ve dış borçlarının yüksekliliği ile bu borçların faiz yükünün büyüklüğü bilinmektedir. Yerli ve

yabancı sermayeye bu yolla korkunç kaynaklar aktarılmaktadır. Türkiye'de yalnızca devlete borç vererek, aldığı faiz ile yaşayan bir bankalar kesiminin varlığı bilinmektedir. Enflasyonun %50'lerde olduğu açıklanmasına karşın faizlerin %140'lar civarında dolması başka bir çarpıcı olgudur. Türkiye'nin "sanayi üretimi artışı" 1998 yılının Haziran ayından itibaren sürekli azalmakta, Ekim'den bu yana ise negatifte bulunmaktadır. Yani, sanayi üretimi gerilemektedir. Gerileme miktarı Aralık ayı için %9.1'dir. Büyük küçük tüm patronların kriz var zarar ediyoruz dediği 1998 yılına ilişkin bilanço rakamları önümüzdeki aylarda açıklanacak. O zaman krize ve etkilerine ilişkin dikkat çekici verilerle karşılaşacağımızı göreceğiz.

Şu an için elimizdeki verileri tekrarlırsak, Türkiye'de her fırsatta devletin kaynaklarını emmeye odaklanmış bir sanayici ve bankacı kesimi mevcuttur. Bunlar her sarsıntı, emekçiler üzerindeki sömürüyü artırma olanağına çevirme refleksini kesinlikle çok iyi kullanmaktadırlar.

İşçi örgütleri, patronların sorunlarının çözülmesini talep etmekte, çalışanlar geniş ölçekli örgütsüzlüğün sıkıntılarını iliklerine kadar hissetmektedirler. Kamu kaynakları, sermaye kesimini tatmin etmek üzere seferber edilmiş durumdadır. Kapitalizmin kuralları işlemekte, kriz döneminde pek çok sektörde tekelleşme artmaktadır, bu durum bütün dünyada aynı eğilimi göstermektedir. Can alıcı noktayı ise, faturanın doğrudan ve dolaylı yollarla emekçilere kesilmesi oluşturmaktadır. Krizin oluşmasında hiç payları olmamasına karşın.

Serbest piyasa ekonomisi ve globalleşme adı ile pazarlanan, temelinin çalışanların örgütsüzleştirilmesi ve emperyalizmin sınır tanımazlığını oluşturduğu yeni düzenin bir avuç insan dışında kimseyi mutlu edemediği ortada. Bu ülkenin insanlarının ise kamu yararına bir düzenlemeye, ekonomiden sosyal alanlara kadar toplumun en geniş kesimlerinin yararına sunulacak olanaklara ihtiyacı var. Ülkemizin kaynaklarını, bu ihtiyaçları karşılama amacıyla planlı bir üretime yönlendirmek eylemi, bizlerin gerçek işlevlerimize ulaşmamızın da bir yolu.

İki turlu seçimden ne bekleniyor?

Alp TUÇ

Bu memlekette pek çok hükümet krizi gördük. Ne var ki güven oyu alabilecek bir hükümetin göreve uzun sayılabilecek bir zaman diliminde kurulmadığı bir örnek önce başkanlık sisteminin, ardından da seçim sisteminin tartışılmasına neden olmuştu. Refah-Yol hükümetinin kurulmasından önceki krizi kastediyordum. Bu krizin ardından Demirel başkanlık sistemi tartışmasını açmıştı. "Benim elimde" demişti Demirel "Fransız Anayasası'nın 14. maddesine benzer bir madde yok. Bu madde devlet başkanına bu gibi durumlarda parlamentoyu yenileme, yani ülkeyi seçime götürebilme yetkisi veriyor. Bunu devlet başkanı parlamentoyu feshederek yapıyor. Eğer böyle bir yetkim olsaydı parlamentoyu fesheder, ülkeyi seçime götürür ve hükümet çıkartabilen bir meclisin oluşmasını sağlayabilirdim". Aynı dönemde Fransa'da "yarı başkanlık sisteminin, Türkiye'de olandan farklı bir seçim sistemi ile birlikte yürüdüğü" olgusu da tartışılmaya başlandı.

Bu dönemde, sanki ağır birliği etmişlercesine bütün gazetelerde ve televizyon kanallarında iki turlu seçim sistemi ile ilgili yazılara ve haberlere rastlar olduk. Ardından, TUSİAD'ın hazırladığı seçim sistemleri ve Türkiye başlıklı bir rapordan önerilen sistemin meziyetlerini öğrendik. İlerleyen günlerde iki turlu seçim sisteminin Türkiye için yararlı olduğunu beyan eden kurumlardan sayısız her türlü öngörünün üzerinde arttı : Genelkurmay' dan, DISK'e, TOBB'ya ve Türk-İş'e kadar pek çok sivil ve "resmi" kurum bu kervana katıldı.

Peki neydi bu seçim sisteminden beklenen?

Öncelikle siyasal temsil mekanizmalarındaki tıkanıklığı çözmesi bekleniyordu. Tıkanıklık kendisini siyasal yelpazenin ortasının, aynı anlama gelmek üzere.

merkezinin dağılması ile belli ediyordu. Merkezde, birbirlerine yakın oranlarda oy alan dört partinin, ANAP-DYP-CHP-DSP, bulunması başlı başına bir sorundu. Üstelik bu dört partinin oylarının toplamı sürekli düşüyordu. Bu kadar da değil; milletvekillerinin parlamentodaki partilerin itibar kayıplarını aşmış, parlamenter sistemin itibar kaybına dönüşmüştü. Bunun en somut göstergelerinden biri seçimlere olan ilginin azalmasıydı. Seçimlere olan ilginin azalması, bir siyasallaşma noksanlığından değil, parlamentonun bir umut olarak görülmemesinden kaynaklanıyordu.

Parlamenter siyasetin merkezinin dağılması tümüyle siyasal süreçlerin ürünüydü. Ve en çok da politizasyonun yükselmesiyle ilgiliydi. Yükselen politizasyonun merkez dışı eğilimleri zaten kuvvetlendirmesi yetmezmiş gibi DSP-SHP ve sonrasındaki DYP-CHP ardından ANAP-DSP

Siyasal süreçlerin sonunda dağılan merkez idari önlemlerle toparlanamaz. Geçtiğimiz günlerde yeniden alevlenen iki turlu seçim tartışmalarının bir başka bahara ertelenmesi, kim bilir, belki de bunun algılanmasıyla ilgilidir.

koalisyonları sağ ve sol arasında hatta bu dört parti arasında fark olmadığı gibi bir izlenimi de kuvvetlendirerek siyasetin merkezinin zayıflatılmıştır.

İki turlu seçim sistemi acaba bu kadar sorunu çözebilir mi? Bu sisteme göre Türkiye 500 seçim bölgesine bölünecek. Her hangi bir bölgede iki turda oyların yarısından bir fazlasını alabilen bir parti çıkmaz ise o bölgede iki turlu seçim gündeme gelecek ve bu seçime en yüksek oy alan iki parti katılacak. Siyasi partiler kanunun-

da yapılacak değişiklikler partilerin seçimlerde birbirleri ile ittifak yapmalarına olanak sağlayacaktı. Böylece ikinci tura katılan bölgelerde iki parti değil iki ittifak bloku yarışacaktı. Sakıncalı görülen ANAP-DSP ve DYP-CHP blokları yerine, iki turlu seçimde merkez sağ ile merkez solun yarışması gündeme gelecekti.

Bu planın yürümesi sadece mevzuatın değişmesiyle sağlanacakmış gibi görünmüyor. "Bunların hepsi aynı, hiçbir parti arasında fark yok" kanaatini yok etmenin ve sağın sağla, solun solla koalisyon yapmasını sağlamanın yolunu bir şekilde bulmaya çalıştılar. Buna dair buldukları çözüm ANAP'ın sağa, CHP'nin sola doğru bir kaç adım kaymasını sağlamak oldu.

Siyasal süreçlerin sonunda dağılan merkez idari önlemlerle toparlanamaz. Geçtiğimiz günlerde yeniden alevlenen iki turlu seçim tartışmalarının bir başka bahara ertelenmesi, kim bilir, belki de bunun algılanmasıyla ilgilidir. O halde geriye tek hamle kalıyor. İdari önlemlerden vazgeçilmesi, siyasetin merkezinin toparlanması için geriye tek hamle bırakıyor; kamuoyunu seçimler öncesinde dört merkez partiyi ikiye indirmeleri konusunda ikna etmek. Daha açığı sağdan ve soldan birer parti seçip diğerlerinin üzerine çarpmak. Sağdan hangi partinin üzerine çarpması atılacağından neredeyse iki yıldır belli; Çiller merkez sağın birleşmesinin önündeki en büyük engel olarak görülüyor. Merkez sol için ise netleşmiş bir tercih henüz gündemde değil. Üzerinde bunca fırtına kopan seçim sistemi siyasetin merkezinin toparlamaya dönük bir hamleydi. Kimse bu vodvilin pasif izleyicisi olmak zorunda değil. İşe siyasetin merkezinin dağılmasının bir felaket olup olmadığını düşünerek başlayabiliriz...

KİTAP

"çiçeğin gözü yıldızlardaydı"

Behice ÇAĞLAR

1 Mayıs'ta kitapevlerinde olacak olan bir kitabın yazarını tanıtmak istedik size bu ilk sayıda. Babası Ahmet Eroğlu tarafından denemeleri toplanarak, kendi ismiyle yayımlanacak olan Serkan Eroğlu'nu. Kitabın adı, "Çiçeğin Gözü Yıldızlardaydı".

Serkan Eroğlu 19 yaşında, İletişim Fakültesi 2. sınıf öğrencisi. Tiyatroda oynuyor. Okumaya meraklı ve paylaşmaya. Ölümünden sonra arkadaşlarının ismini verdiği kantinde arkadaşlarına kitap dağıtıyor, okuyanlardan geri alıyor, başkalarına veriyor. Felsefe seminerleri izliyor. Deneme yazıyor. Ama bir gün:

"Bir Kasım sabahı yanına sivil plakalı bir araç yanası. İçinden inenler karga tulumba atarlar arka koltuğa. Gözleri bağlı 'sorgu odası' na götürülür. Dayak, tekme, yumruk arasında ajan olmasını isterler. O direnir. Sekiz saat sonra evinin yakınlarında bir yere bırakılır.

Önce İHD'ye başvurur "kaçırıldım" diye, Hatta İzmir Tabibler Odası'na

başvurarak "sağlam" raporu alır, bundan sonra başına geleceklerin eskiden kalma bir rahatsızlığı olmadığını kanıtlamak için; bir de dilekçe verir savcılığa; "Eğer başıma bir şey gelirse bunun sorumlusu Terörle Mücadele Şubesi'ne bağlı polislerdir" der. Bu başvuruyu yapmasından 15 gün sonra da öğrencisi olduğu İletişim Fakültesi'nin tuvaletine asılı olarak bulunur."

İlk savcılık soruşturmasında ve otopsi raporunda Serkan'ın intihar ettiği iddia edilir. Çünkü çantasının askısıyla asılı bulunmuştur. "Ölümünden dört ay sonra Serkan'ın intihar etmediği, öldürüldüğü kanıtlandı. Çünkü, İzmir Adli Tıp Kurumu'ndaki donanım eksikliğinden dolayı ayrıntılı olarak yapılamayan otopsi İstanbul Adli Tıp'ında tamamlandı ve Serkan'ın kanında "kloroform" bulundu. Yani Serkan önce bayılmış, sonra öldürülmüştü.

Bu olayları 26 Nisan 1998 tarihli Radikal gazetesinin Türkiye sayfasında, Celal Başlangıç'ın 'Hoşçakal Sevgili Ölü!' başlıklı yazısından öğrendik ve yine öğrendik ki, bu başlık Serkan'ın bir denemesinden alınmış. "16 yaşında bir gencin otopsi macerası" isimli denemesinden. Serkan izlediği bir otopside "Hoşçakal Sevgili Ölü! Kendine iyi bak! Öbür dünyaya da benden selamlar" diyerek ayrılmış.

Hiçbir ayın hiçbir gününde hiçbir çiçek karanlıklar tarafından boğulmasın diye, Çiçeğin gözünden yıldızları okumak için,

ÇİÇEKLERE DOKUNMAYIN EFENDİLER! demek için, Sevgili Serkan'ın kitabını hep birlikte okuyalım istedik.

ANARŞİST Mİ?
KAZA SONUCU MU ÖLDÜ?

Ozan DEMİRCAN

Bir edebiyatçının 'Nobel Edebiyat Ödülü' almasına hiç bu kadar sevinmemiştim. Çünkü Dario Fo ödülü almamış olsaydı, sahnelerde böylesine güzel bir oyunu izleme şansına sahip olamayacaktık.

İstanbul Devlet Tiyatrosu emekçilerine, Dario Fo'nun renklerini bir yılı aşkın bir süredir coşkularını hiç kaybetmeden sahnelerimize taşıdıkları için teşekkürlerimi, saygılarımı sunuyorum.

Dario Fo: muhalif bir halk sanatçısı.

Burjuva iktidarın halk üzerinde kurmuş olduğu sınıf ve din sömürsünün mekanizmasını burjuva ideolojisinin tüm sanatsal sınırlarını şematik ve şekilci görselliği aşarak anlatan Dario Fo 'Bir Anarşistin Kaza Sonucu Ölümü' adlı oyunuyla politika ve özellikle kilise çevresinden olan düşmanlarını katbekalet artırmıştır.

Fo için iyi varsa kötü de vardı, mutluluk varsa acı da ve daha nice çelişki. Bir aydının görmesi gereken çelişkileri hiç atlamadan yaşamına yön vermiştir.

Oyunlarını da sanatçının aydın olma sorumluluğunun bilincinde yazmış, yönetmiş ve oynamıştır. Toplumun yüreğindeki isyan duygularını komedi öğeleriyle süsleyerek sahnelere aktarmayı başarmıştır.

Belki de içimdeki kızgınlığı yansıtmak şeklinde yazıma başlamamdan da anlaşılacağı üzere Fo, 1969 ve 1997 yılları arasında geçen 20 yıllık süre sonunda Nobel edebiyat ödülüne layık görülmüştür.

Oysaki O karanlığa, baskıya ve halkın beynini uyuşturan tüm unsurlara karşı sorumluluğunu yerine getirmiş ve devletten tek kuruş almadan sergilediği oyunlarla sol düşünceye sahip çıkmış ve halkın aydınların, bu sorumluluğun bilincindeki sanatçı dostlarının, yoldaşlarının beyninde ve yüreğinde edinmiş olduğu yer, kendisine layık görülen ödülünden çok daha değerli bir yere oturmuştur.

Dario Fo ve Frace Rame Tiyatrosu 'sokaktaki insanı' anlatır. Oyunları halkın tiyatrosunda sergilenir. İşte bunun içindir ki Fo her tür adaletsizliği, haksızlığı ve halkın tüm korkularını taraf tutarak oyunlarıyla dile getirdiği için onlardan biri olmuş ve sahiplenilmiştir.

Sol değerleri yüreğinde ve beyninde layıkıyla yaşayıp hayata geçirdiği ve bunu nükte, alay ve hiciv ile halkın beğenisine sunabildiği için tekrar dario Fo'ya saygılar.

Oyun 1969 İtalya'sının Milano kentinde yaşanan bir olaya dayanıyor: Fo - Rame tiyatrosunun yakından tanıdığı, kimi zaman oyuncu, kimi zamanda teknik eleman olarak görev alan Pinelli ve arkadaşlarını, 1969 İtalyasını anlatıyor.

Olay; Duomo meydanında patlayan bir bomba ve 16 kişinin ölümü sonucu polisin anarşistleri suçlamasıyla başlıyor. İktidara ve toplumsal baskıya muhalif anarşistler bu sefer bir bomba eylemiyle suçlanmaktadır.

Patlama sonucu polis bir kişiyi (Guiseppe Pinelli) tutukluyor. Ve çok kısa bir süre sonrada Pinelli, emniyetin penceresinin önünde ölü olarak bulunuyor. Tüm yayınlarda halkın bilgisine; 'bir anarşist kaza sonucu öldü' olarak sunuluyor.

Dario Fo 'Sanat yaşamımda daima tüm uzlaşmaları altüst eden bir kişilik. Onun kişiliği ve moral değerleri çelişkilere dayanır. Hiçlikten gelir ve herşeye dönüşebilir.' diyerek tanımladığı Commedie Dell Arte'nin Arlecchino'sunu temel alıyor. Arlecchino'nun insanlık değerlerini sahiplenmesini ve baskılara baş kaldırmayı, üslubunu temel olarak ustaca yansıtır.

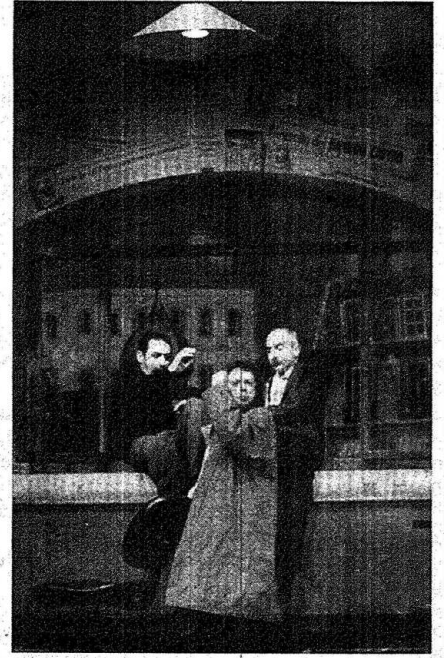
Fo oyunu arkadaşı, yoldaşı Pinelli'ye adar. Oyun ölümünün aydınlatılmasında, en azından halk nezdinde, büyük rol oynar. Hala da günümüze ışık tutmaya devam ediyor.

Ve yeniden Dario Fo...

Yaşam, gelişiler.

Sanatçı, aydın sorumluluğu olan Yazar ve Tiyatrocu. Bizden biri...

TİYATRO

Bir Halk Kahramanı :
CYRANO DE BERGERAC

Ozan DEMİRCAN

Onyedinci yüzyıl Fransasında bir şair. İspanya - Fransa savaşında yıkıma uğrayan bir halkın içinden sıvırılmış; dürüstlüğü, erdemliliği ve iyiliği doruklarda yaşayan, ezilmişliğin karşısında korkmadan direnen, haksızlıklara boyun eğmeyen ve herkese yetecek kadar yüreğe sahip bir insan... Cyrano de Bergerac...

Her savaş gibi İspanya - Fransa Savaşı'nda ağır yükünü halkın omuzlarına yüklemişti. Açlık, sefalet, tükenmişlik ve toplumsal kahroluş tüm netliği ile ortadaydı. Yeni yerleşen Kapitalizmin toplumun elinde kalan son değerleri de alıp götürmeye başladığı bu dönemde bir şair / Cyrano de Bergerac, usta ve nükteli diliyle, şairane ruhu ve kötülüklerle karşı yüreğiyle, ahlaki çöküntüye karşı bilinciyle... insan kalmaya direnmisti.

Çirkinlik, adaletsizlik, haksızlık, yoksulluk ve güzelliğe düşman herşey Cyrano de Bergerac'ın da düşmanıydı. Tepkilerini en rahat ifade ettiği şey ise, ruhunu ve benliğini tamamen kaplayan, kimi zaman duygulu, kimi zaman alaycı ve kimi zamanda öfkeli ama istisnasız coşkulu şiirleriydi; saraya ve soylulara meze olmasına katlanamayacak kadar onurluca koruduğu şiirleri...

Çünkü bu şiirler aşkı, savaşı, isyandı.

Çünkü bu şiirler Cyrano de Bergerac'dı.

Ve bir tiyatro; İstanbul Devlet Tiyatrosu. Sahnede Cyrano de Bergerac...

Yaklaşık 3 saat 45 dakika süren ve 2 perdeden oluşan bu oyun sahne düzenlemesi ve oyuncuların zenginliğiyle son derece dikkat çekiciydi.

Şehir meydanında Kralın konuşmasını sessizce dinleyen halkın içinden sıyrılan Cyrano'nun başkaldırısıyla ilk sahne başladı.

Ve aşk...Cyrano aşık.

Ve Cyrano'nun vurulduğu kalbe tutulan bir başka yürek.

Ve bu yüreğin Cyrano'nun dili, coşkusu ve ruhuyla sevgiliye akması.

Ve savaş...

Ve dünyanın en güzel büyük burnuna sahip Cyrano de Bergerac'ın yaşama isyanı.

Dostluğu, aşkı, savaşı ve başkaldırısı yoğun olarak yaşayan Cyrano de Bergerac bir çok eksik, bir çok fazla ile fakat görsel olarak oldukça profesyonelce İstanbul Devlet Tiyatrosu emekçilerince sahnelenildi.

MESLEK ETİĞİ

H.Bülend TUNA

Teknik elemanların toplumsal hayatın neresinde olurlarsa olsunlar zaman zaman insanın içini daraltan, vicedan azabıyla başbaşa bırakan durumlarla karşılaştığı görülmektedir. Bir yandan geçinmenin, ayakta kalmanın çabası, ailenin daha iyi yaşaması, beslenmesi, sosyal hayattan kopmaması, kültürel etkinliklere vs. katılması, çocuğunun iyi bir okulda okuyabilmesi için zorlanan aile bütçesi ... Öte yanda işsizlik. Her seviyede geçmezlik. "Hiç kimsenin yeri doldurulmaz değildir" korkusu ile yaşamak.

Kendisi ve ailesi için gelecek korkusu taşıyan bireyin düzen karşısında çaresizliği onu kolaylıkla rantın, çıkarıcılığın, sömürünün teknisyeni durumuna düşürebilir. Bunun psikolojisinde yarattığı sarsıntıyı kimileri durumu rasyonalize ederek rahatlayabilir. Onun görevi odur ve görevinin gereğini yapmaktır. Belediyeden geçecek projeyi ve uygulanacak olanı ayrı ayrı çizen, yaptığı teknik hizmetle malsahibinin rantını dolaysız olarak artıran bir mimar becerisinden dolayı kendini kutlayabilir de.

Bu rahatlamayı duymayan, huzursuz olan ama ne yapacağını da bilmeyenler var. İşte bu konuda çok şey söylenebilir. Bireyin düzen karşısında tek başına kalması onun çaresizliğidir. Bu noktada durmakta ısrar ettiği müddetçe de yapabileceği şeyler sınırlıdır. Örgütünün desteğini almadan, örgütüne destek vermeden ne gönlünce yapmak istediklerini yapabilir, ne de yapabildiklerinin ve yapabileceklerinin maddi ve manevi karşılığını alabilir.

10 kişinin çalışabileceği bandın çalışanlara farkettilmeden hızlandırılmasıyla tasarruf edilen 2 kişinin emeği 8 kişinin üstüne bindirilmiş ve böylece bir gün içinde üretilen ürünün aynı kalması sağlanmış. Dikkat ederseniz burada bir teknoloji değişikliği değil, bir "ayarlama" söz konusudur. Bunun denetimini sağlayan ve fabrikanın verimliliğini artırma becerisini gösteren teknik eleman da başarısından dolayı kendini kutlamış olabilir.

Sözüm onlara değil.

Bu rahatlamayı duymayan, huzursuz olan ama ne yapacağını da bilmeyenler var. İşte bu konuda çok şey söylenebilir. Bireyin düzen karşısında tek başına kalması onun çaresizliğidir. Bu noktada durmakta ısrar ettiği müddetçe de yapabileceği şeyler sınırlıdır. Örgütünün desteğini almadan, örgütüne destek vermeden ne gönlünce yapmak istediklerini yapabilir, ne de yapabildiklerinin ve yapabileceklerinin maddi ve manevi karşılığını alabilir.

Şimdi de başka bir dünyadan oldukça farklı bir örnek vermek istiyorum. Bu bir intihar mektubu. Demokratik Almanya Cumhuriyetinin Berlin Duvarıyla birlikte yıkılmasının ardından bu ülkede çokça görülen siyasi intiharlardan birine, bir tarım işletmesinin yöneticisine ait. Derginin bir başka intihar mektubundan alarak konu başlığı olarak kullandığı gibi "Yaşamın Ucu'ndan" yazılmış, dolayısıyla oldukça samimi mektuplardan biri.

"...Biraz önce, avcı ceketimin yakalarına madalyalarımı takarken, aldığım emek kahramanı madalyalarından biri beni düşündürdü ve sarstı. 'Sosyalist anavatanın beslenme sektörü için gösterdiği olağanüstü çabalardan dolayı..' deniyor. Bu madalya hem köydeki VEB'de (Halka Ait İşletme) domuz üretiminin ikiye katlanması, hem de etler dondurucu kabinlere konacak hale gelinceye kadar gerekli bütün endüstriyel işlemleri aynı çatı altında gerçekleştiren bir işletme yarattığımız için, VEB yöneticisi olarak bana verilmişti.

Hatırlayacaksınız, ben üretim artırıcı beslenme, döllenme ve ahır modellerini, 'Ülkelerarası Karşılıklı İşbirliği Geliştirme ve Güçlendirme Programı' çerçevesinde İngiltere'deki domuz çiftliklerini gezme imkanı bulan COMECON Çiftçiler Birliği heyetinde yer almama borçluyum.

Domuz beslenmesinde hormon kullanımının mucizevi sonuçlarını yerinde gördüm ve pek çok bürokratik mekanizmayı alt ederek bizim VEB'in üç yıllık ihtiyacına denk miktarda 'hormon'un bağış yoluyla elimize geçmesini sağladım. Nitekim daha ikinci yarıyıldadomuz üretiminde kelimenin tam anlamıyla patlama yaşandı. Dördüncü yarıyıldad Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin en verimli ve modern domuz üretim ve işleme tesisi bizimkiydi. ...

Ama o bir şenlik gibi kutladığımız dördüncü yarıyıl sonu rekoltesinin kapanış gününde ceketimin, hem de şu anda madalyalarımı üstüne taktığım, benimle birlikte geri dönüşüm olmayan bir yolculuğa çıkacak olan bu avcı ceketimin cebinde, uykusuz geceler boyunca defalarca okuduğum, çok kez beni uykusuz bırakan ve çok okunduğu için eprilmiş bir gazete keşiği vardı. R.W.Goyan adlı bir İngiliz mikrobiyoloğunun yazdığı ve Moskova Mikrobiyoloji Enstitüsü tarafından doğruluğu onaylanmış bir makaleydi bu. Domuz üretiminde kullandığımız hormonların kanserojen etki yarattığını ve bunun, domuz etinden onu yiyen insanlara geçebileceğini belirtiyordu.

Bu benim sırrım oldu. Bir yanda sosyalist anavatanın ihtiyacı olan et üretimini mümkün olduğu kadar çok artırmak, bir yanda kanserojen etkisi olabilecek bir kimyasal bileşiği domuz yemine kullanmak. 'Olabilir' kelimesine sıkıcana sarıldım. Çünkü 'olabilirlik', 'olmayabilirlik' de içerir. Soru ya da sorun aslında 'Ya olursa' deyip dememektir. Ben demedim. Bu benim 'kirlil sırrım'dı.

Şimdi soruyorum kendime, benim böyle bir sırrım olabilir miydi? Buna hakkım var mıdır? Okuduğum, öğrendiğim, babamın bana öğrettikleri ile 'kendime ait bir sır' edinmem arasında derin bir çelişki var. Emek kahramanlığını kirleten bir sır bana onur verebilir miydi?... (Cogito, sayı 16, Güz 1998, s. 165-166, Çev: Aydın Engin)

Tekrarlamaktan oldukça hoşlandığım bir ütopya vardır. "İnsanın insanla mücadelesinin bitip insanın doğayla mücadelesinin başlayacağı.." Evet ama bu nasıl bir mücadele ki insanın hangi güdüyle olursa olsun doğaya, doğal yaşamın seyrine bu kadar radikal müdahaleleri kolaylıkla yapabilmeyi içeriyor. Daha önce de SSCB'de Sibirya'dan denize dökülen ırmakların yönünü değiştirerek Özbekistan'daki pamuk plantasyonlarının sulanmasında kullanmayı tasarladıklarını hatırlıyorum. Çok heyecan verici projeler. Fakat etkileri açısından yeterince irdelenmemiş, hedefleri açısından parlak bulunduğu için gündeme gelmiş bu projeler zamanında yine aynı ülkenin teknik elemanları tarafından eleştirilmiş ve uygulanmamıştır.

Aynı yazı başlığı altında ele almakta tereddüt ettiğim bu örnekler bana ortak bir noktayı hatırlatıyor. Sizin teknik bilginize, donanınıza ve toplumsal konumunuza sahip olmayan insanların, kendilerini bu kadar yakından ilgilendiren bir durumda dahi sorgulamasına imkân verilmemesi. Kişisel olarak mesleğine ve konumuna duyulan güvenin istismar edilmesi. Doğanın hoyratça hırpalanması ve zorlanması.

İster kâr tutkusuyla olsun, ister beğenilme ve ayakta kalma güdüsüyle olsun, isterse de sosyalist anavatanın daha iyi beslenmesi ve imarı gibi çoşkulandırıcı projeler nedeniyle olsun yapılanlarda bir terslik var. Yapılanlar birileri o şeyi yaptığı için vardırlar. O birisinin yapmaması, yapmaya direnmesi, sonucu değilse bile o kişiyi etkileyecek, kişinin insanileşme süreci de böyle başlayacaktır.

(kuvvet = kütle x ivme'nin devamı)

Mustafa İnan

Önce insan, bir bilim adamı, şair ruhlu halk adamı, bir entelektüel, beyniyle-yüreğiyle ve tüm yaşamıyla bir "aydın" "...sıkılganlığını yenmeye çalışarak yanıma yaklaşan şu garip birinci sınıf talebesini, "Ben sizin sınıfın geometrisini çoktan unuttum, diyerek kapı dışarı mı etmeliydim? Nasıl bu yalanı söyleyebilirdim? Birinci sınıf geometrisini unutmamıştım ki." "Yoksa şu rakıyla sigarayı daha mühendis mektebi yıllarında mı bıraksaydım? Vallah, böyle bir hareket de hayata karşı ayıp olurdu birader. Dünya nimetlerini de seviyorum çünkü. Fuzuli'nin, Nedin'in şiirlerini laf olsun diye okumuyordum ki millete; onları içimde yaşıyordum." "İnşaat şubesindeki seksen üç arkadaşımın yükünü altı yıl boyunca sırtımda hissettiğim doğrudur. Onların gönül maceralarına kadar her taraflarıyla meşgul olduğum da doğrudur. Onlara durmadan ders anlattığım da doğrudur. Ne yapabiliyordum? Bizim hoca arkadaşlardan bazıları gibi bildiklerimi öğrenciden de hocadan da kıskanmalı mıydım? Vallah bu hiç aklıma gelmedi gardeş. Bu hesapları hiç akıl edemedim."

27 Mayıs 1960 İhtilali'nden sonra Cemal Gürsel, Mustafa İnan'ı Ankara'ya çağırarak Bayındırlık Bakanı olmasını teklif ettiğinde "ben siyasetten anlamam," der, ama laf dinlemez. "Ben mühendis yetiştiriyorum, bayındırlığa bu yönden hizmet ediyorum. Orada daha yararlı olurum" der. Cemal Gürsel'de "şimdi daha mühim işler var burada Mustafa bey" der. "Önce şu Bayındırlık Bakanlığı'nda bir temizlik yapmak icap ediyor." "Bunun üzerine bakan olmaktan büsbütün vazgeçtim" der. Mustafa İnan arkadaşı Namık Sılay'a; "Düşün bir kere: Ben adam temizleyeceğim." görüşmeden çıktığında kapının önünde toplanmış olan gazeteciler "Bakanlık meselesi ne oldu kabul ettiniz mi?" derler, Mustafa İnan tanımadığı bir adamı işaret ederek "Bakanlık bana teklif edilmedi; aradığınız şu gözlüklü zattır." der.

Son söz yerine

Yukarıda okuduklarınızın tümü "Bir Bilim Adamının Romanı"ndan derlenmiştir, satırı satırına, Sevgili Oğuz Atay'ın sözüyle, sesiyle. Ben sadece ara başlıklar koyarak buraya aktardım. Bu derleme, Bir Bilim Adamının Romanı'nı bir kişiye tanıtılabildiyse, başka sözler için bir girizgah olabildiyse amacına ulaşmış sayılır.

Mustafa İnan'la ilgili, kitabın elimde olan ikinci baskısında göremediğim, belki birinci baskısında olan, belki de kulaktan kulağa gelmiş olan bir olayı anlatmak istiyorum.

Fotoelastisite üzerine bir sohbet esnasında şöyle demiş, yirmi üç yıl 'Teknik Mekanik ve Genel Mukavemet Kürsüsü'nde başkanlık eden, öğrencilerinin Sevgili Mustafa Hocası: "biz çocuklara kuvvetin kütle kere ivme olduğunu öğretiyoruz" evet der dinleyenler. "Peki bu çocuklar okuldan mezun olup da iş hayatına atıldıklarında Kuvvet = para x organizasyon formülüyle karşılaşıyorlar?"

Yanlış nerede sizce ?

Kaynakça:

- 1-Bir Bilim Adamının Romanı / Oğuz Atay / İletişim Yay. 2. basım.
- 2-Akil Tutulması / Max Horkheimer / Metis Yay. 2. basım.
- 3-Yaralı Bilinç - Geleneksel Toplumlarda Kültürel Şizofreni / Daryush Shayegan / Metis Yay. 1. basım.
- 4-Aydınlar ve Toplum / Antonio Gramsci / Örnek Yay. 2. basım.

kuvvet = kütle x ivme

Behice ÇAĞLAR

Bu yazının amacı, bir fikir ortaya koymak ya da bir sistematiğin içinde bu konuda daha önce şekillenmiş olan düşüncelerin savunulmasından ziyade, aydın olma üzere bir tartışma açılmasıdır. Buna uygun olarak yazının kapsamını belirler ve literatür tararken, özellikle mensup olduğumuz meslek grubunun aydın olma durumuna cevap olmasa da, konunun tartışılmasında zenginleştirici argümanları aradığım.

Mühendis ve mimarlar kütle olarak ekonomik ve toplumsal rolleri itibarıyla emekçi, bilim insanı, teknokrat, ticaret erbabı, müteşebbis ve benzeri özellikleri değişik oranlarda taşıyor görünüyordular. İlk olarak, teknokratlarla ilgili olarak Max Horkheimer' in tespitiydi dikkatimi çeken:

"Bir bütün olarak teknokratlar, modern toplumun bilimsel, ekonomik, siyasal ve teknik çemberlerinin işletmecileridir. Güçlüler, çünkü üretimi ve üretimin yerine getirilmesini programlarlar. İş görürlüğünü temin ettikleri dünyanın birer sureti olarak kişilikleşmişlerdir. Bütün kişisel ve anlamlardan yoksun bir işlevi simgeleştirirler. Düzeni cisimleştirdikleri teknik ve bürokratik rasyonalite gibi onlar da üretimin etik ereğine kayıtsızdırlar. Üretimini denetledikleri fabrikanın silah tüccarları için silah, araştırma laboratuvarları için hassas aletler, ya da bebekler için gıda maddeleri üretmesi onlar için pek fark etmez. Öyleyse teknokratlar, üretimin hizmetine sokularak alçaltılmış aklı, yani içerikleri boşaltılmış kavramların basit biçimsel kılıflar haline geldiği araçsallaştırılmış bir aklı temsil etmektedirler."

Daryush Shayegan ise, İran deneyinden hareketle kaleme aldığı geri kalmış uygarlıklardaki zihin çarpıklıkları üzerine bir denemesi olan 'Yaralı Bilinç' de "Özgürlük ve eşitlik kaygısını sürekli taşıyan hukuk adamı ile teknokrat arasında doğal bir karşıtlık vardır; teknokratlar yaptıkları işlerin yarattığı zararları, yani üretim güçlerinin acımasız düşüşmesinden doğan yabancılaşmaları ve kişiliksizleşmeleri açıklamak durumunda olan entelektüelle de zıtlaşırlar" diyor.

Antonio Gramsci de ancak tarihsel olarak iktidar ve diğer sınıfların yönetimini üzerine alacak güçte olan toplumsal temel sınıfların kendisiyle birlikte bir ya da birkaç aydın katı yarattığından söz ediyordu. Tarih sahnesine çıkan her temel toplumsal sınıf, kendinden önce var olan aydınlar ile karşılaşır.

"Bunlar galiba, toplum ve politika alanında en karmaşık ve en köklü değişmelerin bile durduramadığı tarihsel sürekliliğin de temsilcileri olmuşlardır"

"Bu çeşitli geleneksel aydın bölükleri bir 'birlik ruhu'na' tarih bakımından kesintisiz bir süreklilik, özel bir nitelik bilincine vardıkları için, kendilerini egemen toplumsal sınıftan ayrı, ondan bağımsız saymaktadırlar"

Gramsci, geleneksel aydının rolünü ve önemini yadsımamakla birlikte, aydınların kendilerini "bağımsız" özerk ve özel nitelikli sanmalarını sağlayan "ütopya" ile "idealist" kavramı arasındaki bağlantıyı irdeler. (idealist düşünüşe göre, gerçeği düşünce yani idea yaratır, yoksa gerçek düşünceyi değil) ve "aydın" kavramının "en geniş" sınırları, düşünce ve beyin çabası ile kol ve sinir çabası arasındaki orantıyı tartışırken bu konudaki en yaygın yöntem yanlışlığı olarak "ölçünün düşünce çabalarının özünde aranmasına karşı çıkar ve "Bence, bu ölçüyü düşünce çabalarının bir araya geldiği karmaşık toplumsal ilişkileri bağlayan tüm ilişkiler sistemin de aramak gerekir" der.

Yeni bir aydın katı yaratma sorununu herkeste belli bir gelişim aşamasında var olan kafa çabasının eleştirel yoldan geliştirilmesi olarak görür. Ona göre, teknik eğitim yeni aydın tipinin temelini atmak zorundadır. Yeni aydının özelliği, söz ustalığındaki yani duyguları ve tutkuları biran için harekete geçiren bir dış güçte aranmıyor artık. Bu yeni özellik, aydının pratik yaşama yapıcı, örgütleyici, "sürekli inandırıcı" olarak karşınımsındadır. Çünkü o soyut matematik bir kafanın da üstünde, 'Teknik - iş' ten 'Bilim - iş' e ve hümanist tarih görüşüne yükselir.

Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Bilim

Antonio Gramsci de ancak tarihsel olarak iktidar ve diğer sınıfların yönetimini üzerine alacak güçte olan toplumsal temel sınıfların kendisiyle birlikte bir ya da birkaç aydın katı yarattığından söz ediyordu. Tarih sahnesine çıkan her temel toplumsal sınıf, kendinden önce var olan aydınlar ile karşılaşır.

Kurulu, 9 Ağustos gün ve 34 sayılı toplantısında Profesör Doktor Mustafa İnan' a İstanbul Teknik Üniversitesinde 1944'lerde başlayıp, 1967'deki vefatına kadar tatbiki mekanik dalındaki bilimsel çalışmaları, eşsiz hocalığı ve çok sayıda genç araştırmacı ve bilim adamı yetiştirmek suretiyle modern anlamda bir ekol kurmuş olmasını dikkate alarak 1971 YILI HİZMET ÖDÜLÜ'nün verilmesi kararlaştırılmıştır. 'Ödül' ün üstünde böyle yazıyordu. (Bir Bilim Adamının Romanı, Oğuz Atay - 2. baskı sf. 12)

Mustafa İnan'ın yaşam öyküsünü romanlaştıran kendi öğrencisi, İTÜ İnşaat Fakültesi mezunu, İDMM İnşaat bölümü öğretim görevlisi 'Tutunamayanlar'ın yazarı Oğuz Atay' dı. 1975 yılında yayımlanan kitabın önsözünü ise 26 Aralık 1997 tarihinde kaybettiğimiz, dünyaca tanınan riyaşeyirci Cahit Arf yazmıştı. Matematikğin şiirini arayan matematikçi, beğendiği, güvendiği, sevdiği arkadaşının ardından şöyle yazıyordu: ".....Maddesel anlamda ölümsüz olabileceklerine kendilerini inandırmadıkları için de kimileri çocuklarına kendilerinin devamı gözü ile bakmak, kimileri de toplumda bırakacaklarını umdukları anılarla bir ölümsüzlük ve mutluluk duygusuna bir bakıma erişebilirler. Gerek Mustafa İnan' ın gerekirse Cavit Erginsoy' un yaşamları sırasında bu ikinci tür mutluluklara erişebildiklerini sanıyorum. Diğer taraftan toplumlarda gerek maddesel gerekse yukarıda sözünü ettiğim anlamdaki mutlulukların yaygınlaşmasında, bırakacakları anılar umudu ile mutlu olabilen bilim adamlarının temel katkıları aşikardır kanısındayım. Buna göre böyle kişilerin iç mücadelelerinin yayınlanması o umutların boş çıkmayacağıını göstermek ve bir sonraki nesillere o iç mücadelelerin neler olabileceklerine örnek vermek bakımından çok yararlı olabileceği görüşündeyim. Köşe dönme histerisinin çok yaygın olduğu bu günlerde daha da ısrarla aynı görüşteyim.."

Mustafa İnan' ın bilimsel gelenek yaratma çabası

Mustafa İnan bilim dünyasına girer girmez ithal malı bilim olmaz demişti. Kültürün de yaşama tarzının da bütününle değişmeye başladığı sanılıyordu. Ne var ki belki her şeyin biraz görünüşü değişiyordu; ama ithal malı bir gelenek kurma çabaları çoğu zaman hazin sonuçlar veriyordu. Gelenek hayranlıkla filan başlatılmazdı; gelenek sabırla küçük halkaları birbirine ekleyerek yaratılabilir. Bu gelenek varmış gibi, hemen bilimsel dünyanın ayrıntılı derinliklerinde kaybolmakla sonuçlanan

araştırmalara girmek için vakit erkendi. Belki Mekanikte daha birçok bilimsel makalenin altına imzasını atarak kitaplarda daha çok adını geçirebilirdi; üstelik, bütün çalışma arkadaşlarının kuşkusuz kabul ettiği gibi bunu herkesten iyi yapabiliirdi. İnsanlarımızı ve hele bilim çevremizi iyi bildiği için daha geniş kapsamlı bir denemeye girişti. Bilime, ülkede bir "ekol" kurarak hizmet etmeyi seçti. Neden daha çok araştırma yapmış gibi görünenler değil de Mustafa İnan kalıyor diye? Çünkü Mustafa İnan, onlardan çok daha derinlere doğru yayılmak istiyordu aslında. Ülkede bilimsel gelenek yaratmak gibi bir işe girişiyordu.

Mustafa İnan' ın memleket sevgisi ve evrenselliği

"Mustafa İnan doktorasını yapmış olduğu Zurich Üniversitesinde kalmış olsaydı, İsviçreli hocalarının da inandığı gibi; dünyanın bir iki büyük mekanikçisi arasında yer alabilirdi. Fakat ülkesinin bundan ne yararı olacaktı? Olmasın; Çünkü bazılarına göre bilim evrensel, bu gerçeğin dışında hiçbir şeyin önemi yoktu. Bu görüş belki doğrudur. Ne var ki ülkemizin de bu görüşün doğru olmadığına inanan insanlara şiddetle ihtiyacı vardır. Ve Mustafa İnan gibi düşünen bilim adamları da. Doğu' dan Batı' ya doğru durmadan akan beyin göçünün her zaman karşısında olmuşlardır.

Mustafa İnan hayatının sonuna kadar böyle düşündü. Ölümünden dört yıl önce (8.10.1963) yazdığı bir makalede bunu açıkça belirtirken, meselenin evrenselliğine de değiniyordu. "...İkinci cihan savaşından sonra iyice anlaşılmıştır ki dünya yüzünde gerçek barış, ancak milletler arasında mevcut ekonomik ve kültürel seviye farklarını gidermekle kabil olacaktır..." Görüldüğü gibi, dünya barışı da onun dertli omuzlarından.

Mustafa İnan "hakkı yenmiş, elinden memleketi alınmış ve yok edilmiş bir kitle olarak kızıldıriller, için üzülür. Mustafa Hoca, kızıldırillere haksızlık eden dünya' ya kızar." Halbuki Dünya Kızıldırillere şunları medyundur: Mısır, kauçuk, tütün, su tulumbası, terazi, döküm, arı besleme, şekil yazısı, stronomi"

Mustafa İnan düşünüyordu: İnsanlar ne kadar bilirse, 'tolerans' a da o kadar fazla yer verecekler. Kelimelerin köklerini öğrenmek bile bir sürü boş insanı, yanlış anlamayı ortadan kaldırılabili. Bütün Batılılara 'gavur' diyoruz; halbuki Farsçadan aldığımız bu kelime 'ateşe tapan' demektir. Şu Avrupalılara, haklı da olsa, ne kadar kızılırsa kızılırsın, onların ateşe tapıklarını öne sürebilir miyiz? Musevice'den, Ermenice'den, Yunanca'dan ne kadar çok kelime aldığımızı bilesek, azınlıklara bu kadar kızabilir miyiz? Otelci Gabi Vartanyon, "Mustafa Hoca bana Ermeni hikayeleri anlatırdı" diyor: "Gabi, hac Ermenice öğreniyorum" dedi bir gün. "Ben, Ne yapacaksın Ermeniceyi?" deyince "öyle deme" dedi, "sizin büyük maziniz vardır. Benden bir çok Ermenice kelime öğrendi..."

İnsan öğrendikçe, bildikçe evrenselleşir. Efendi'nin Yunanca'dan geldiğini (aftendis) bildikten sonra insan başka türlü düşünür. Kilit (kleidi), Harita (kharta), Fener (fenarion), cins (genos) ve hatta temel (themelion) da aynı dilin kelimeleridir aslında. Bizim 'boş' da İngilizceye (bosh) geçmiş. Kimin kimden hesap soracak hali var? Oturduğumuz şehirler de binlerce yıllık tarihin ürünü: Edirne (Hadriana - polis), Konya (İkonion) -bu şehirde oturan mutaassıp vatandaşlar buna üzülür mü acaba? -Kütahya (Kotiaeion), Trabzon (Trapezus), Ereğli (Herakleia).

Devamı Sayfa 11'de

ÖLÇÜ mühendislikte ve mimarlıkta

Yıl 1 - Sayı 1 Mart - Nisan 1999

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü: T. Soydan KENEŞ

Yayın Kurulu: Ali Hasan Bakır, Aysel Şen, Behice Çağlar, Bülend Tuna, İlhan Türen, Kadir Günaydın, Murat Akad, Ozan Demircan, Tayfun Mater, T. Soydan Keneş, Yeliz Yanar.

Ölçü'ye Katılan Odalar: TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, Fizik Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, Gemi Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, Jeofizik Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, Jeoloji Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, Kimya Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, Maden Mühendisleri Odası İstanbul

Şubesi, Makina Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, Metalurji Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, Mimarlar Odası İstanbul Şubesi, Ziraat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi.

Yayıma Hazırlayan: Gülgün ERÇİN
Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi: Taksim Cad. Stüdyo Ap. No: 15/4 Taksim - İSTANBUL
Tel : (212) 249 40 56
Faks: (212) 249 82 99

Bastıldığı Yer: Dünya Globus Basım Evi